



**NOIES
I NOIS**

EN RELACIÓ



Noies i nois en relació

Materials de coeducació i masculinitats a l'etapa d'educació secundària

© **Generalitat de Catalunya**

Direcció General d'Innovació, Digitalització i Currículum.



Avis legal:

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Elaboració de continguts i suport metodològic:

Grup Orfeu, masculinitats i coeducació

Juanjo Compairé (coordinador)

Paco Abril

Miquel Salcedo

Edició: Gener 2024

Correcció de la Guia: e-traducta.com Vasaris Balta SL **Disseny:** Direcció General d'Innovació, Digitalització i Currículum.

Índex

Presentació.....	Pàg. 5
Com estan organitzats aquests materials.....	Pàg. 5
Les bases teòriques del projecte.....	Pàg. 7
Referències bibliogràfiques.....	Pàg. 18
Mitjans de comunicació i xarxes socials.....	Pàg. 20
Audiovisuals i cançons.....	Pàg. 26
El significat de ser home.....	Pàg. 34
La imatge corporal.....	Pàg. 40
Tres generacions.....	Pàg. 44
Feines masculines, feines femenines?.....	Pàg. 50
Corresponsabilitat i cures.....	Pàg. 56
Sexualitat i relacions afectives.....	Pàg. 63
Diversitat i orientació sexual.....	Pàg. 72
Gestió de les emocions.....	Pàg. 80
Assertivitat, agressivitat i violència.....	Pàg. 85
Poder, privilegis i estils de lideratge.....	Pàg. 93
El vaixell de les relacions. Relacions igualitàries o tòxiques?.....	Pàg.101

Presentació

Aquests materials responen a una revisió i actualització dels publicats pels mateixos autors l'any 2011 a Icaria Editorial amb el títol de *Chicos y chicas en relación*.

L'actualització l'hem feta pensant en els nous contextos educatius actuals. També hem tingut en compte el canvi de format i de suport (de paper a virtual). Tanmateix, hem mantingut els objectius de la versió anterior: oferir al professorat, a l'alumnat i a les famílies uns materials que contemplin la coeducació (és a dir, l'educació, perquè el fet educatiu no el podem entendre sense la perspectiva integral de gènere) de manera inclusiva. Dit altrament, amb una mirada que contempli també les masculinitats, especialment en aquesta etapa tan important de la vida com és l'adolescència.

Com estan organitzats aquests materials

Els materials del grup Orfeu consten de 13 mòduls. Llevat del darrer, cada un dels altres 12 mòduls (que tracten cadascun d'una temàtica concreta) estan dividits en tres parts:

A.-Activitats de presa de consciència. L'objectiu primordial és fer-nos conscients de la influència que té el gènere com a construcció social sobre les nostres vides. S'hi fa esment principalment dels aspectes lligats a la vida quotidiana, tant pel que fa a l'àmbit domèstic com al món laboral. També estudiem la influència que tenen els mitjans de comunicació sobre la construcció dels models de masculinitat i feminitat.

B.- Activitats de recerca d'alternatives. Aquí del que es tracta és de posar en qüestió els mandats de gènere, sotmetent-los a crítica, estudiant-ne les contradiccions, la seva evolució i variabilitat (i per tant, la seva potencialitat de ser posats en qüestió i transformats).

C.-Activitats de transformació. És la fase més compromesa, en la qual l'alumnat individualment i en grup, ha de sentir la màxima llibertat per decidir el seu futur d'acord amb les mateixes necessitats i els propis desitjos, sense l'encotillament del gènere. Treballem habilitats socials importants, com la confiança i autoconfiança, l'assertivitat dins del grup, la corresponsabilitat, l'empatia, el contacte corporal, la capacitat expressiva, l'ajuda mútua, etc.

Aquests materials estan pensats en principi per a l'alumnat del segon cicle de l'ESO. Pensem que aquesta fase de la vida, pel que significa de final de l'escolaritat obligatòria, de pubertat avançada i de plenitud del període d'adolescència, és la més adequada per al tipus de treball que proposem.

Els mòduls estan pensats per ser treballats a l'aula, amb el grup classe, en un temps d'aproximadament 2 hores, que considerem adequat si es vol fer un treball de reflexió col·lectiva i individual. Poden ser incorporats a les sessions de tutoria.

Cada mòdul consta dels apartats següents:

- Una **sinopsi**, a tall de presentació i petit resum del contingut del mòdul.
- L'enunciat dels **objectius** generals del mòdul.
- El **material** que el professorat necessita per dur-los a terme.
- Una relació detallada del **desenvolupament** de l'activitat, pas a pas.
- Un **annex** amb materials complementaris, si escau.

Si s'observa el plantejament subjacent, es comprovarà que està basat en l'educació socioafectiva, en la pedagogia intersubjectiva, en la potenciació de totes les capacitats de l'alumnat —i no només de les cognitives— i en les expressives i imaginatives de l'activitat —no tan sols del cos sinó de les emocions i de les idees—. Pretenem, en suma, que les activitats proposades en els mòduls contribueixin a l'educació integral de les persones i que omplin un buit en l'ensenyament bàsic del jovent.

Orfeu és un grup de professors que, com a homes, també hem reflexionat sobre les crisis actuals de les masculinitats i els reptes que això planteja per als nois d'avui. Posem, doncs, l'èmfasi a fer un tractament sobre els alumnes (nois) des de la perspectiva de gènere. Pensem que calen professors (homes) que facin aquesta reflexió i que serveixin de referents per al seu alumnat masculí.

Això no vol dir, tanmateix, que oblidem les noies. Per això, algunes de les activitats proposades consten de moments en què es fa una separació per sexes. Hi ha coses que es viuen i s'expressen de forma diferent quan el grup és d'iguals i del mateix sexe; així ho hem comprovat sovint a les classes. Al final, però, hi ha d'haver un espai de trobada i debat amb la presència de tothom. Tant de bo que encetem un diàleg entre sexes tan necessari en el món d'avui, tan a dins com a fora de les aules.

Les bases teòriques del projecte

Introducció als conceptes de sexe i gènere

Una diferenciació central en els estudis de les desigualtats entre homes i dones és la que distingeix (en el si de les ciències socials) entre sexe i gènere.

El sexe es refereix a la diferenciació biològica entre mascles i femelles. Fa referència, doncs, a les característiques determinades biològicament que ens fan mascles o femelles, individus diferenciats pels atributs sexuals. En general, es distingeixen sis components principals del sexe: la composició cromosomàtica, els òrgans reproductors, els genitals externs, els genitals interns, el component hormonal i les característiques sexuals secundàries.

Existeix, no obstant això, una enorme variació en la composició genètica i hormonal que pot aparèixer en cada sexe. Les persones intersexuals, per exemple, tenen cossos, cromosomes, òrgans reproductius i/o genitals que no encaixen anatòmicament dins dels patrons sexuals que constitueixen el sistema binari home/dona.

El terme gènere es refereix als aspectes socials adscrits a les diferències sexuals: «La construcció psicològica, social i cultural de les característiques considerades femenines o masculines que habitualment s'adjudiquen a femelles i mascles respectivament» (Brullet, 1996). Així, mentre que el sexe es defineix en termes de mascle o femella, el gènere es refereix als continguts socials de la masculinitat i feminitat. Està relacionat amb la construcció social del que és considerat masculí i femení. Va més enllà de la distinció social entre sexes i implica també un sentit de jerarquia i desigualtat.

La categoria de gènere és una condició de caràcter adscrit, és a dir que, a diferència d'altres categories com la classe social o fins i tot les creences religioses, no podem escapar del gènere encara que ens ho proposéssim, perquè està molt vinculat al sexe atribuït. Això fa que sigui una categoria que afecta especialment les nostres possibilitats i oportunitats vitals.

Sheyla Benhabib matisa els conceptes de sexe i gènere, entenent que la mateixa diferència biològica és construïda socialment a través d'un procés històric i social en el qual aquesta diferència sexual no és només un fet anatòmic sinó també un fet construït socialment:

[Per gènere] entenc la construcció diferencial dels éssers humans en tipus femenins i masculins. El gènere és una categoria relacional que busca explicar una construcció d'un tipus de diferència dels éssers humans. Les teories feministes, ja siguin psicoanalítiques, postmodernes, liberals o crítiques coincideixen en el supòsit que la constitució de les diferències de gènere és un procés històric i social, i en el qual el gènere no és un fet natural. Encara més... cal qüestionar l'oposició mateixa entre sexe i gènere.

La diferència sexual no és merament un fet anatòmic, atès que la construcció i la interpretació de la diferència anatòmica és ella mateixa un procés històric i social. Que el mascle i la femella de l'espècie difereixen és un fet, però és un fet també sempre construït socialment. La identitat sexual és un aspecte de la identitat de gènere. El sexe i el gènere no es relacionen entre si com ho fan la naturalesa i la cultura, ja que la sexualitat mateixa és una diferència construïda culturalment. (Benhabib, 1992:52).

De la mateixa manera que Benhabib qüestiona que el sexe sigui un fet «natural» en oposició al gènere considerat com a «social», les teories *queer* repudien les classificacions binàries del gènere. Per a la teoria *queer* les identitats són múltiples, fragmentades i estan en canvi constant (Butler, 1996). Es reclama ara la diversitat, de manera que desitjar lliurement trencar amb el binari home/dona permeti realment canviar les relacions de gènere, en trencar amb etiquetes que ens empresonen i condicionen el nostre comportament.

Dins del terme gènere s'inclouen diversos conceptes que estan, a la vegada, relacionats entre si:

- **La identitat de gènere:** es refereix a l'adscripció o identificació psicològica, al sentiment personal de ser home, dona, tots dos alhora, de vegades un i de vegades l'altre, cap d'ells, independentment del sexe biològic o del gènere assignat en néixer. Algunes d'aquestes identitats poden ser:

Cisgènere: persones que tenen una identitat de gènere que coincideix amb l'assignada en néixer.

Transgènere: persones que tenen una identitat de gènere diferent de l'assignada en néixer.

Transsexuals: persones que, mitjançant les hormones i la cirurgia, transformen el seu cos per fer-lo coincidir amb la seva identitat de gènere.

Gènere no binari: persones amb una identitat de gènere que no coincideix plenament amb el gènere masculí o femení o se situa en una categoria intermèdia, o que no es reconeixen en cap gènere (agènere), que s'identifiquen amb els dos alhora (bigènere) o amb tots els gèneres (pangènere).

Gènere fluid: persones amb una identitat de gènere canviant d'un dia a l'altre o d'un període a l'altre.

Queer: és una paraula anglesa que significa «anormal», «estrany» i és utilitzada per les persones que no volen ser encasellades en un gènere concret o en una orientació sexual determinada.

- **Expressió de gènere:** Fa referència a la manera en què les persones expressen i revelen el seu gènere a la societat. L'expressió de gènere se sol manifestar en la gesticulació, la manera de vestir, el cabell i pèl corporal, el nom que fa servir i la utilització de pronoms (ell, ella, elli).

- **El rol de gènere:** Es refereix a l'aprenentatge i realització de les pràctiques socials acceptades que van associades a un determinat gènere. El contingut d'aquestes pràctiques pot variar d'una cultura a una altra.

- **L'orientació sexual:** Està relacionada amb l'atracció sexual i afectiva per persones d'un altre sexe, del mateix sexe, l'atracció cap a ambdós sexes, no tenir atracció sexual per cap sexe o estar atret per persones independentment del seu sexe. Així, les persones poden ser heterosexuales, homosexuals, bisexuals, asexuals i pansexuals.

Origen del concepte de gènere

John Money, especialitzat en la decisió del sexe predominant en nadons hermafrodites (intersexuals) va utilitzar aquest concepte ja l'any 1955: «per remarcar el valor del llenguatge i la denominació en la constitució de la identitat sexual humana» (Dio Bleichmar, 1998:78). Va fer-ho perquè a la seva feina comprovava que, depenent de si el cos amb el qual naixem és atribuït com d'home o de dona, es genera tot un conjunt d'interrelacions amb l'entorn que modelen el psiquisme del nou ésser durant els primers dos o tres anys de vida, fet que genera en ell o ella diferents actituds, disposicions, creences i comportaments.

Com que Money era l'encarregat de decidir quin era el sexe predominant per tal de permetre-li una vida social «viable», comprovava que, dependent del seu criteri, la persona desenvolupava unes actituds o unes altres, se sentia home o dona, encara que el seu desenvolupament físic posterior entrés en contradicció amb la seva predicció inicial. Així, va arribar a la conclusió que «Els pares, a través dels seus fantasmes, de les seves creences i de les seves conviccions, eren capaços de generar una identitat contrària a l'anatòmica, però que es revelava amb igual o major poder que aquesta» (Dio Bleichmar, 1998:77).

Aquest fet el va portar a aïllar un nivell d'identitat completament diferenciable del mateix sexe i determinat per la societat, el qual va denominar *gender role* (rol de gènere) i on s'inclouen el conjunt de conductes atribuïdes als homes i les dones. Posteriorment, Robert Stoller (1964) va desenvolupar el concepte d'identitat de gènere i el va portar a la psicoanàlisi, d'on va passar a les Ciències Socials i al feminisme.

Patriarcat, estratificació de gènere i sexisme

El gènere ocupa un lloc central en l'organització social. Tres conceptes ens ajuden a clarificar-ho. L'estratificació de gènere es refereix a la distribució desigual de riquesa, poder i privilegis entre els dos sexes. El patriarcat (literalment el «domini dels pares») «és una forma d'organització social per la qual els homes dominen, oprimeixen i exploten les dones» (Walby, 1990:20).

El patriarcat és probablement una forma d'organització universal, però existeix una considerable varietat en el poder relatiu i els privilegis de les dones i els homes al voltant del món. En el cas de les societats occidentals, Walby creu que al llarg del segle XX hem passat d'un «patriarcat privat» —pel qual els homes regulen la vida diària en la llar— a un «patriarcat públic» —pel qual són l'Estat i el mercat laboral els que determinen la vida de les dones—.

Gerda Lerner (1986) explica en el seu llibre *La creació del Patriarcat* els orígens de la misogínia en Mesopotàmia i en les societats occidentals posteriors. Situa l'origen del patriarcat en un període al voltant del 3100 aC fins al 600 aC. La seva aparició es deu a raons històriques.

En aquestes societats de l'Orient Mitjà la unitat primordial d'organització era la família patriarcal, basada en el control de la sexualitat i de la capacitat reproductiva de les dones per part dels homes.

El sexisme és la discriminació basada en el sexe de la persona que la pateix. Es pot referir a tres actituds: pensar que un sexe és superior a l'altre; creure que hi ha grans diferències entre homes i dones i que, per tant, han d'estar reflectides en la manera de comportar-se en societat, el llenguatge, les actituds sexuals i la llei; tenir aversió a les dones (misogínia) o als homes (misàndria).

Les onades del feminisme

Podem fer un recorregut històric pel feminisme a través de les onades i avenços que hi ha hagut en els drets de les dones. Som conscients que utilitzar la metàfora de les onades és simplificar els diferents corrents i perspectives que hi ha en el moviment feminista des dels seus orígens. Els diferents llibres i autores parlen de quatre onades de feminisme:

La primera onada del feminisme se situa a finals del segle XIX i va sorgir en protesta contra la negació de drets que tenien les dones. Potser el més conegut és el dret al vot, protagonitzat per les dones sufragistes. Altres reivindicacions en aquest període són el dret a l'accés a l'educació, el dret al treball, a tenir propietats i en general a participar en la vida social i pública.

La segona onada del feminisme se situa en el període que va des del final de la segona guerra mundial fins a la dècada dels anys seixanta i setanta del segle XX. Una autora referent d'aquesta època és Simone de Beauvoir, amb la famosa frase «Una dona no neix, es fa» que posa l'accent en l'opressió de les dones pels estereotips sexistes i els rols de gènere. En aquesta onada la reivindicació és per la discriminació de la desigualtat real, no únicament legal, en el treball, en el repartiment de les tasques de cura i domèstiques. També es reivindica la llibertat sexual i el dret a l'avortament i l'abolició del patriarcat.

La tercera onada del feminisme es dona aproximadament als anys noranta del segle XX: el moviment feminista es diversifica. Es fa conscient de les múltiples discriminacions que pateixen les dones, pel seu gènere, però també per la raça, la classe i l'orientació sexual, entre d'altres. Kimberlé Crenshaw encunya el terme «feminisme interseccional», on descriu les discriminacions de les dones pel fet de ser-ho i també per la seva raça, classe social, etc. En aquesta onada també es reivindiquen els drets de les persones trans i apareixen els estudis crítics de les masculinitats.

La quarta onada del feminisme s'ha desenvolupat des de principis del segle XXI i emergeix com a resposta a les qüestions pendents i reptes continuats en la lluita per la igualtat (igualtat salarial, violència de gènere, paritat, empoderament femení, interseccionalitat). S'ha caracteritzat per la seva forta presència en l'àmbit digital i les xarxes socials, i, per tant, una major expressió i influència social. Ha comptat amb el protagonisme de les joves feministes i incorpora les veus de les dones de diverses cultures i identitats.

Altres característiques d'aquesta onada és la denúncia de l'assetjament sexual en campanyes globals com el #MeeToo el 2017 i els debats identitaris o sobre temàtiques com la prostitució o la gestació subrogada.

Les masculinitats en el feminisme

Hi ha evidències d'una sociologia de les masculinitats als anys trenta del segle XX i que fan referència a investigacions sobre violència juvenil i fracàs educatiu dels nois. Aquestes recerques no estaven encara organitzades. Als anys quaranta i cinquanta del mateix segle hi ha alguns estudis als Estats Units sobre el rol de proveïdor dels homes, els pares absents i la divisió entre l'esfera productiva i reproductiva.

La investigació sostinguda sobre homes i masculinitat té els seus orígens als anys setanta i sorgeix a partir de la investigació feminista i dels estudis de gais i lesbianes. En un primer moment, van ser realitzats per dones amb l'objectiu de visibilitzar les masculinitats i van problematitzar la posició dels homes a la societat. Així mateix, van ser també els homes gais els primers a visibilitzar la problemàtica de la masculinitat hegemònica; els activistes gais van ser els primers a adoptar les tècniques polítiques dels moviments d'alliberament de dones i a alinear-se amb el feminisme.

Al costat de la influència del feminisme i els estudis de gais i lesbianes, altres autors relaten que el sorgiment dels estudis sobre masculinitats també s'explica per la crisi de la identitat masculina provocada pels canvis socials, començant per l'esclat de llibertat femenina, fet que significa la incorporació de les noves generacions al feminisme. Igualment, també la revolució tecnològica, la caiguda de les grans ideologies, l'auge del neocapitalisme, les noves formes de producció industrial i les noves tècniques reproductives han produït noves maneres de pensar-se a si mateix en els homes i les dones. En el cas dels homes, han provocat una crisi de la identitat masculina que porta a qüestionar el model de masculinitat tradicional.

Precisament en aquest context és quan, a partir dels anys vuitanta, es comença a elaborar un cos teòric i empíric sota la rúbrica de *Critical studies of men and masculinities*.

Una característica de la recerca en masculinitat des dels seus orígens en el món anglosaxó ha estat la vinculació dels investigadors amb l'activisme social. No es tracta d'analitzar com són els homes, les relacions de gènere, la posició privilegiada que ocupen, sinó que també es tracta de transformar la societat seguint models més sostenibles i justos. Les persones que feien recerca i activisme des del profeminisme estaven interpel·lant el paper dels homes en la societat i les violències que exerceixen per mantenir les posicions de poder i privilegis. Tot i això, també hi ha posicions que reivindicaven la recuperació de l'essència de l'home, que veien amenaçada pels canvis socials. Aquí tindriem tots els corrents mitopoètics de, per exemple, Robert Bly (*Iron John*, 1990).

Què entenem per coeducació?

Quan parlem de coeducació acostuma a haver-hi una confusió i ambigüitat amb el concepte. La identificació entre «escola mixta» i «coeducació» fa que gran part del professorat i de les persones dedicades a la pedagogia manifestin el seu convenciment que no hi ha ja sexisme a l'ensenyament: la coexistència de noies i nois als centres, on reben els mateixos continguts, sense diferenciació, sembla garantir una igualtat entre els dos sexes. Aquesta falsa identificació dificulta enormement tant l'anàlisi de la situació real com la recerca d'alternatives (*Guia de Coeducació per a Centres Educatius*, 2008).

Com han demostrat els estudis empírics sobre la transmissió del sexisme a l'escola, la coeducació encara no està present als centres educatius. Aquests estudis poden ser agrupats en tres grans grups:

Les investigacions que s'ocupen del **currículum manifest**, tant pel que respecta a les omissions de gènere en la programació educativa i al biaix sexista dels textos, la concepció de saber que es considera rellevant, així com respecte a les pautes de gènere en l'elecció dels estudis i carreres.

El terme «androcentrisme», aplicat a la ciència ha estat utilitzat per fer comprendre que, en la seva major part, la ciència actual únicament està construïda des del punt de vista dels homes, convertint-los a ells en mesura de totes les coses. Així, en l'anàlisi històrica es té en compte únicament allò que han fet els homes; en l'anàlisi econòmica el concepte de «treball», per exemple, queda definit a partir de les característiques del treball assalariat masculí i el treball productiu, sense considerar el treball reproductiu. En la teoria de l'art es prima el que es considera «art» (fins ara predominantment en mans dels autors homes) per damunt del que hom considera «artesanía» (amb forta presència femenina). La filosofia i el coneixement que estan presents en els currículums oficials responen a un tipus de pensament fonamentalment descontextualitzat i especulatiu, allunyat de les experiències de la població, que no té gaire en compte el paper de les emocions i que ha estat elaborat fonamentalment per homes (V. J. Seidler, 2000).

Aquest caràcter androcèntric de la ciència i del pensament té una triple conseqüència damunt l'educació: d'una banda, posa a l'abast dels joves una cultura de la qual les noies se senten excloses. Ells tenen herois, guerrers, savis i artistes amb els quals identificar-se. Elles no. A més a més, el currículum escolar s'organitza també entorn d'aquells sabers que es consideren més importants (en termes masculins): matemàtiques, ciències experimentals. I no s'ensenya, per exemple, a tenir autonomia vital, a tenir cura d'un nadó o a preparar un dinar.

I, a sobre, els nois reben informació sobre els models d'homes que hom considera rellevants. És a dir, se'ls presenten uns referents històrics en què es puguin emmirallar. A la Història els homes que mereixen atenció són els poderosos i els guerrers i no altres tipus d'homes capaços de fer altres coses: no hi surten ni els sensibles, ni els que practiquen la cura, els desertors de les guerres, etc. (A. Moreno, 1986). Així, doncs, el currículum escolar marca el que es considera important socialment (d'aquí la importància de les guerres com a «frontisses» de la Història).

Aquest missatge explícit s'adreça fonamentalment als nois, atès que es presenta encarnat en cossos d'homes.

A l'ensenyament reglat, la relació predominant de l'alumnat amb el cos passa bé per negar-lo o bé per treballar-lo com a instrument apte per al treball productiu (adequat a una època industrial ja periclitada) (M. Foucault, 1977). L'espai del pati com a espai aparentment no regulat per la institució i l'activitat física que hi predomina, que és de caire competitiu i no col·laboratiu, són dos aspectes complementaris que acaben donant protagonisme als nois i educant-los per a la vida d'acord amb els estereotips sexistes (A. Michel, 2001).

També els llibres de text i els llibres de lectura utilitzats en el sistema educatiu contenen molts elements sexistes (tant el text com en les il·lustracions). Certament, alguns dels estereotips sexuals que abans eren més freqüents han desaparegut, però els treballs més recents sobre els llibres de text a Espanya mostren que encara hi ha elements de sexisme molt forts, malgrat que siguin menys visibles a primera vista.

Una altra font de transmissió cultural dels estereotips de gènere i de definició de rols sexuals és a través del **currículum ocult**. Tan important com el que s'ensenya és la forma, la manera de transmetre el coneixement. El mètode més utilitzat per estudiar el currículum ocult (manera d'adreçar a l'alumnat valors i missatges no explícits, transmesos a través de la relació docent) ha estat l'anàlisi de la interacció a l'aula. Aquests estudis, que es van encetar a finals dels 50, han posat de manifest que la majoria de mestres (homes i dones) dediquen més atenció al comportament dels nens (els fan més preguntes, els donen més indicacions de com han de treballar, els fan més crítiques i els renyen més sovint) que al de les nenes.

Un altre aspecte interessant en l'estudi del currículum ocult ha estat posat sobre la taula per les feministes: La generalització dels valors masculins: competitivitat, agressivitat, desig de destacar i de ser el primer, indiferència davant les dificultats o els problemes dels companys i les companyes, són actituds valorades pel sistema educatiu (que premia qui triomfa). En canvi, les actituds d'atenció als i les altres apareixen més devaluades. Se sancionen les actituds dependents.

El tercer grup d'investigacions sobre la transmissió del sexisme fa referència a la posició de les **dones ensenyants**.

Les dades mostren com es dona la doble segregació: majoria de dones a tots els nivells d'ensenyament, llevat de les carreres tècniques superiors, més valorades i que donen accés a llocs de treball més ben remunerats. Majoria de dones en nivells baixos de poder: professorat d'infantil, primària i secundària; predomini dels homes en el professorat universitari i en llocs de direcció. Dit altrament, aquells nivells educatius que corresponen a les etapes primerenques de la vida, aquells que condicionen en gran mesura com seran les futures persones adultes, estan en mans femenines, cosa que vol dir que són feines menys valorades socialment i econòmicament.

Pel que fa a l'**orientació professional** que es dona a l'escola, cal comprovar que, tot i els canvis dels darrers anys, encara hi ha un component de gènere molt fort en la tria de les sortides professionals de l'alumnat. Molt sovint a l'escola no es fa un esforç per presentar els nois com a possibles professions tradicionalment considerades «femenines»; i a l'inrevés. I si es fa, la pressió social és molt poderosa en sentit contrari.

Coeducació i masculinitats

En termes generals, la coeducació s'ha centrat en la visibilització dels sabers de les dones, en la crítica del currículum i en la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. Darrerament, però, amb el naixement de grups i associacions d'homes per la igualtat i una certa major sensibilitat política, s'està posant l'accent en la necessitat d'incloure els homes i els nois en la coeducació. Al document aprovat en la 48a sessió de la Comissió de les Nacions Unides sobre la Situació de les Dones, de març del 2004, els governs participants van acordar una sèrie de mesures per incloure els homes i els nois en la consecució de la igualtat de gènere. Es va demanar a polítics, governs, organitzacions de les Nacions Unides i societat civil la promoció d'accions, a tots els nivells i àrees (com ara l'educació, els serveis de salut, la formació professional, els mitjans de comunicació i les empreses) per incrementar la contribució dels homes i nois en la igualtat de gènere.

R.W. Connell, en el seu llibre *Masculinidades* (2003) va definir la masculinitat hegemònica com una configuració de pràctiques de gènere que legitimen el patriarcat en garantir la posició dominant dels homes i la subordinació de les dones. Aquesta és la forma dominant de masculinitat en la jerarquia de gènere. Les característiques associades a aquest tipus de masculinitat són: l'agressivitat, la força, l'acció, l'ambició, l'autoconfiança, l'heterosexualitat, la posició de proveïdor de la família i la negació emocional. El model hegemònic de masculinitat conté una sèrie de mandats que operen subjectivament, donant pautes identitàries, de comportament, difícils de no complir si hom vol evitar la marginació o l'estigma. Prescriu certs límits, processos de constitució i proves confirmatòries. El fet que sigui hegemònica vol dir que, en un moment cultural i històric, hi ha una correspondència entre un determinat ideal cultural de ser home i un poder institucional que avala aquest ideal. I pressuposa també l'existència d'altres masculinitats no hegemòniques, menystingudes i relegades als marges del sistema (V. Seidler, 2007).

Com assenyala Badinter (1993), les masculinitats són al mateix temps relatives i reactives. Així, quan les dones redefeixen les seves identitats femenines, les masculinitats es desestabilitzen. És a dir, un canvi en els rols de les dones, més participació en l'espai públic i més empoderament femení ha de suposar un canvi en les masculinitats. Per això, darrerament, es parla de la crisi de la masculinitat o de la deriva de la masculinitat hegemònica o tradicional a altres models més igualitaris i sostenibles (anomenats «noves masculinitats» i que nosaltres proposem anomenar «masculinitats alternatives») on els homes exploren o desenvolupen la seva part emocional i s'impliquen en l'esfera reproductiva, especialment en la paternitat activa i responsable, amb actituds de respecte i sense ús de la violència. Però no tots els homes responen de la mateixa manera: n'hi ha que davant dels canvis socials i culturals s'aferren a les posicions de poder i utilitzen la violència i la subordinació de les dones i dels altres homes no hegemònics per reivindicar i mantenir el seu estatus de privilegi.

A l'escola els estereotips sexistes estan més arrelats en els nois que en les noies. Aquests acostumen a ser també els protagonistes de les conductes disruptives, la violència, l'homofòbia i l'anomenat fracàs escolar.

L'estudi de Rodríguez et al. (2021) indica una tendència al retrocés de molts nois adolescents en elació amb posicions més tradicionals. Indiquen que, en una edat en què s'estan formant les identitats de nois i de noies, es dona una molt forta pressió social dels grups d'iguals cap a postures de domini i de control de les companyes. Pressió que s'acompanya amb la pressió dels mitjans de comunicació i de les mateixes famílies. Ens sembla una evolució preocupant i que creiem que ens crida a la reflexió i a l'acció si volem avançar vers postures igualitàries.

El treball emocional i reflexiu amb els nois i/o conjuntament amb les noies poden ajudar a solucionar els problemes esmentats. Els mandats de gènere que acostumen a rebre els nois neguen tota connexió amb les emocions. Aprenen a ocultar-les i acostumen a no saber gestionar les seves frustracions, convertint-les en ira i ràbia. Alhora una part de la construcció de la identitat dels nois passa per la negació de tot l'associat a la feminitat tradicional: feblesa, submissió, emocionalitat, etc. A més, l'espai escolar (per diferents raons, algunes ja explicades abans) és vist com a espai «femení» o, si més no, «feminitzat», contra el qual a cada noi li diuen que cal trencar per afirmar-se com a home.

La coeducació pot propiciar un viratge d'aquesta masculinitat tradicional i hegemònica a un tipus de masculinitat més emocional, igualitària, sostenible i saludable. En suma, més lliure i més humana.

Resistències, antifeminisme i victimització dels nois

Un tema actualment preocupant és el creixement de les resistències i l'antifeminisme entre la població masculina. Hi ha un creixement dels malestars i una victimització d'alguns homes i nois joves. S'ha de treballar d'on venen aquests malestars. Estan relacionats amb la pèrdua d'espais de poder? No s'ha explicat prou bé el significat de la igualtat i el feminisme? La igualtat i el feminisme milloren la vida de tothom, també la dels homes.

Com hem vist anteriorment, els estudis posen sobre la taula un augment de les actituds antifeministes entre els nois. Entre els arguments que utilitzen destaquen que les lleis d'igualtat i contra la violència de gènere desprotegeixen els homes. Critiquen les polítiques de quotes o accions positives o el fet que les estadístiques no recullen la violència que les dones exerceixen contra els homes. Arriben a la conclusió que avui en dia els homes estan en desavantatge i que cal preservar els drets dels homes. Aquests arguments es recolzen en opinions d'*influencers* a les xarxes socials. La misogínia està molt present a les xarxes socials. És el fenomen conegut com a *manosfera* (de l'anglès *man* i *sphere*): una xarxa de webs, fòrums, blogs i comentaristes que promouen la masculinitat emfatitzada, l'hostilitat envers les dones i una forta oposició al feminisme. Aquesta xarxa en alguns països està connectada a moviments d'extrema dreta, moviments també creixents en la majoria del món occidental.

Les persones educadores es troben en aquesta nova realitat a les aules i el primer que han de tenir en compte és que no és un atac personal a les idees que defensem, sinó un problema social, tot i que ens pot afectar personalment. Hi ha alguns indicadors que ens poden ajudar a detectar si estem davant d'aquests tipus d'arguments:

- Ignorància o poca informació sobre gènere i igualtat
- Arguments biològics
- Victimització davant el «genderisme», acusació d'ideologia de gènere, etc.

També s'ha detectat desinterès pels temes de gènere que associen a «coses de dones» o bé resistències perquè se senten atacats per les generalitzacions: «no tots els homes són violents», «i nosaltres què...?».

La predisposició de la persona educadora ha de ser oberta, les seves preguntes i inquietuds són legítimes i si no les responem nosaltres ho faran des de la *manosfera*. Algunes de les recomanacions que ens poden ajudar són:

- Avançar-se a les seves preguntes: «sabeu que els homes se suïciden més, per què creieu que és això?».
- Intentar trobar els matisos, no tot és o blanc o negre.
- Crear un espai segur per al debat, on s'acceptin les opinions diferents i ens respectem i comprometem a no fer-nos mal.
- Utilitzar l'humor
- Crear aliances amb altres persones que també ajudin a respondre els seus arguments
- Mantenir la calma
- Tenir una escolta activa
- Aportar arguments i ser constructiu

Com incloure la coeducació als centres educatius

La coeducació ha d'esdevenir un procés intencionat d'intervenció, que qüestioni les formes de coneixement socialment dominants i que comporti la incorporació del món i de les experiències de les dones, així com la visibilització de masculinitats alternatives. Implica una profunda reflexió sobre l'estructura de l'ensenyament: l'organització dels centres, les relacions de comunicació, els continguts i els materials curriculars... És a dir, sobre el conjunt d'activitats que constitueixen la vida d'un centre. (Compairé, 2006).

Per tant, és important un pla estratègic que incorpori la coeducació, transversalment, dins de tota la comunitat educativa de cada centre. Es fa necessària la implicació del professorat, acordar les bases en què apareixerà en el Pla Educatiu del centre. És també recomanable la creació d'una comissió que vetlli per la implementació i avaluació de les accions coeducatives plantejades.

Aquesta comissió pot estar integrada per la persona responsable de coeducació del centre, la coordinació pedagògica de cada cicle i el professorat interessat en la temàtica. Ha de comptar també amb la participació de les famílies i de representants de l'alumnat, juntament amb una representació del personal no docent, tan important en les relacions internes de la institució educativa.

El procés hauria d'iniciar-se amb la formació de les persones que han d'encarregar-se d'incorporar estratègies coeducadores als centres. Un tipus de formació que incorpori aspectes teòrics i de reflexió personal sobre la nostra pròpia pràctica i reproducció dels rols de gènere.

La introducció de la perspectiva coeducadora no pot quedar-se en una introducció puntual (aprofitant una setmana cultural o una efemèride) encarregada a gent de fora (talleristes o conferenciants, per exemple). Ha d'implicar una revisió de totes les variants del currículum (*V. supra*) i de les pràctiques de cada centre, duta a cap pel mateix equip professoral. No debades, des de fa temps, les instruccions de començament de curs indiquen l'obligació que hi hagi una persona responsable, impulsora i coordinadora d'aquesta temàtica al Consell Escolar.

Enfocament metodològic per al treball amb nois i noies

Des del punt de vista del grup Orfeu, les accions coeducadores i les unitats didàctiques que presentem per treballar la igualtat i el gènere amb nois i noies, s'haurien d'encabir en tres enfocaments metodològics: el constructivisme, la pedagogia reflexiva i l'educació de les emocions. Tant el contingut com la metodologia que proposem en les unitats tenen per objectiu el creixement personal de l'alumnat, a partir de la reflexió, la interacció amb l'entorn i el treball amb les emocions.

En aquest context, el professorat és qui facilita, qui provoca situacions riques en possibilitats d'aprenentatge, no tan sols qui transmet coneixement. D'acord amb la teoria constructivista, l'alumnat pren un rol actiu en el seu procés d'aprenentatge.

La pedagogia reflexiva és definida com un procés intern o de baix a dalt. Involucra el personal docent auto-observant-se, recollint informació, avaluant i implementant canvis, basant-se en la investigació i en l'acció.

L'educació emocional implica el desenvolupament de competències emocionals. És un procés educatiu continu i permanent que pretén potenciar el desenvolupament d'aquestes competències com a element essencial del desenvolupament integral de cada persona, per tal de capacitar-la per a la vida. Tot això té com a finalitat augmentar el benestar personal i social.

Així, l'educació emocional és una forma de prevenció primària. S'entén com a tal l'adquisició de competències que es poden aplicar a diferents situacions: prevenció de la violència, homofòbia, conductes disruptives i fracàs escolar. Aquestes capacitats són especialment importants en l'educació dels nois, atesos els mandats de gènere que els afecten específicament.

Creiem fermament que és possible una educació integral de les persones, que compregui totes les facetes humanes, que sigui relacional, que tingui en compte les idees, però també i sobretot com aquestes són subjectivades per mitjà de les emocions, que superi els límits dels estereotips de gènere i que ens porti a una societat més feliç. Aquest projecte vol ser una petita contribució en aquesta direcció.

Referències bibliogràfiques

Azpiazu, J. *Masculinidades y feminismo*. Barcelona: Virus Editorial (2017).

Bacete, R. *Nuevos hombres buenos*. Barcelona: Península (2020).

Badinter, E. *XY La identidad Masculina*. Madrid: Alianza Editorial (1993).

Benhabib, S. *Situating the Self: Gender, Community and Postmodernism in Contemporary Ethics*. London: Routledge (1992).

Bly, R. *Iron John. Una nueva visión de la masculinidad*. Rivas Vaciamadrid: Caleidoscopio (1994).

Bourdieu, P. *La dominación masculina*. Barcelona: Anagrama (2000).

Brullet, C. «Prácticas de crianza e identidades parentales», a C. Brullet and P. Carrasquer (coord.) *Sociología de las relaciones de género*. Madrid: Instituto de la Mujer (1996).

Butler, J. *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Editorial Paidós (2001).

Compairé, J.J. «Però què en fem dels alumnes? I dels professors», a *Perspectiva escolar*, núm. 301, pàg. 10-19 (2006).

Connell, R. W. *Masculinidades*. México: Universidad Nacional Autónoma de México (2003).

Delgado Ontivero, L; Sánchez-Sicilia, A. «Subversión antifeminista: análisis audiovisual de la Manosfera en redes sociales». *Revista Prisma Social*, (40), 181–212 (2023).

Dio Bleichmar, E. *La sexualidad femenina. De la niña a la mujer*. Buenos Aires: Paidós (1998).

Foucault, M. *La voluntad de saber*. México: Siglo XXI (1977).

Gallifa, J., Pérez, C., Rovira, F., et al. *La intel·ligència emocional i l'escola emocionalment intel·ligent*. Barcelona: EDB (2002).

Lerner, G. *The creation of patriarchy*. Oxford: Oxford University Press (1986).

Michel, A. «Los estereotipos sexistas en la escuela y en los manuales escolares» a *Educere*, Mérida, Venezuela, núm. 12 (2001).

Moreno, A. *El arquetipo Viril, protagonista de la historia. Ejercicios de lectura no androcéntrica*, Barcelona: La Sal (1986).

Ranea, B. *Desarmar la masculinidad*. Madrid: La cataracta (2021).

Rodríguez, E., Calderón, D., Kuric, S., Sanmartín, A. Barómetro Juventud y Género 2021. «Identidades, representaciones y experiencias en una realidad social compleja». Madrid. Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud, Fad. DOI: 10.5281/zenodo.5205628 (2021).

Salazar, O. *WeToo: Brújula para jóvenes feministas*. Barcelona: Planeta (2019).

Seidler, V. J. *La sinrazón masculina, Masculinidad y teoría social*, México: Paidós (2000).

Seidler, V. J. *Masculinidades, culturas globales y vidas íntimas*, Mataró: Montesinos (2007).

Stoller, R. *Sex and gender*. New York: Hogarth Press (1968).

Diversos autors. *Guia de Coeducació per a Centres Educatius: Pautes de reflexió. Recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre*. Barcelona: Departament d'Educació I Institut Català de les Dones (2008).

Walby, S. *Theorizing Patriarchy*. Oxford UK and Cambridge USA: Blackwell (1990).



Mitjans de comunicació i xarxes socials



Mitjans de comunicació i xarxes socials

Presentació

A partir de l'anàlisi dels referents o persones mediàtiques amb qui s'identifiquen nois i noies, es posa en qüestió la influència dels estereotips de gènere. Al final se'ls demana que facin un contra-anunci.

Objectius

- Adonar-se que els mitjans de comunicació reproduïen estereotips.
- Adonar-se que els mitjans de comunicació reforcen els rols de gènere, quan podrien ser una eina de canvi de la societat.
- Reconèixer de quina manera els nostres *ídols* solen ser estereotipats.
- Saber analitzar críticament un anunci publicitari.
- Assolir els conceptes d'identificació, referent, mitjans de comunicació.
- Assimilar els conceptes de gènere, estereotips i rol.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. Primer es demana a l'alumnat que triïn un personatge mediàtic amb el qual se sentin identificats.

La primera activitat és individual, on cada alumne i alumna ha d'escollir una persona que surt a la TV o a les xarxes socials amb qui s'identifiqui o que admiri. Pot ser un personatge d'una sèrie o d'una pel·lícula, presentador/a, actor o actriu, influencer... o, també, que col·labori en els programes. Si cap alumne o alumna no troba cap persona del seu sexe, també pot escollir una persona del sexe contrari que admiri (no l'ha de confondre amb el fet que només li agradi).

2. Tot seguit se'ls demana que en facin una descripció anotant les 5 o 6 característiques que més el defineixen.

Com a orientació poden agafar-les de la taula d'estereotips que es pot trobar als MATERIALS (es poden projectar), però les han de buscar entre les dues columnes.

La intenció és que s'adonin que els personatges escollits solen ser estereotipats. Per això al final se'ls farà la pregunta:

Quines característiques predominen, les d'estereotips masculins o femenins? O més aviat està repartit?

3. A continuació, s'han de fer grups de 2 nois amb 2 noies, per tal que expliquin individualment quin personatge han agafat i per què l'han triat.

Després, en el si del mateix grup, han de fer una posada en comú tot contestant unes preguntes relacionades amb els estereotips de gènere.

El professorat procurarà reorientar l'activitat, i donar un temps limitat, per tal que no derivi massa la conversa.

Les preguntes són del tipus:

- Heu agafat personatges molt estereotipats? O potser algú ha agafat un personatge no tan estereotipat?
- Cap noi ha agafat una dona com a personatge?
- I cap noia ha agafat un home com a personatge?
- Cap noi o noia ha agafat un personatge originari d'una altra cultura o ètnia?
- S'ha agafat cap personatge LGBTI?
- Fins a quin punt influeixen les imatges de la televisió i dels mitjans de comunicació en la nostra forma de veure els homes i les dones?
- Penseu que són els mitjans de comunicació els que ens influeixen, o potser només són un reflex de la nostra societat?
- Penseu que els mitjans de comunicació poden ajudar a canviar la societat, mostrant homes i dones amb no tants estereotips?

Després de la posada en comú dintre del petit grup, han de posar-se d'acord per contestar les preguntes que se'ls fan, i posar-les per escrit.

b) Activitats de recerca d'alternatives

4. En acabar, el professorat farà una posada en comú, on preguntarà a dos o tres grups les seves respostes i farà sorgir un petit debat, consultant si hi ha cap altre grup que no hagi contestat el mateix, i crear així una mica de debat.

Encara que el debat s'orientarà cap a si són els mitjans de comunicació els que influeixen en la societat, o si en realitat no són només un reflex d'una part de la societat, la realitat és que els mitjans de comunicació es regeixen per l'audiència, que no deixa de ser d'alguna manera una part de la societat, que demana certs tipus de programes i personatges. I és, per tant, un reflex d'una certa cultura de la nostra societat. De fet, cada cultura té els seus programes i personatges preferits, com la cultura àrab-musulmana/turca, l'Índia, o la sud-americana, amb els seus *culebrot*s.

D'altra banda, els mitjans de comunicació influeixen en la societat d'alguna manera, com ho demostra la propaganda política que s'ha fet en altres temps, al nostre i a altres països, i ho saben molt bé els especialistes en màrqueting. Si més no, ajuda a fer visibles aspectes com la violència de gènere, la pobresa al món, l'ecologia i la sostenibilitat, els accidents de trànsit...

Si els mitjans de comunicació només es basen en l'audiència, el que fan és reforçar encara més la nostra cultura estereotipada. Els esforços per canviar la societat es veuen contrarestats per certs programes de TV, quan podrien ser uns aliats molt bons. Per sort, cada vegada hi ha més associacions conscienciades pel tema i, fins i tot, alguns canals han començat a «censurar» les sèries i pel·lícules estereotipades i a potenciar (i fins i tot produir) les que representen personatges no tan estereotipats i més diversos i on, si més no, els personatges més estereotipats surten ridiculitzats. Es pot preguntar quins canals potencien els estereotips i quins no.

5. A) Han de tornar a fer grups petits per escollir un anunci de la televisió estereotipat per fer-ne una anàlisi.

L'objectiu és que analitzin el model d'home i de dona que es representa. El professorat s'ha d'assegurar que l'anunci seleccionat tingui un marcat caràcter estereotipat (productes de neteja, joguines, cotxes, electrodomèstics...). També és important que hi apareguin personatges per tal que els puguin representar.

Han de transcriure l'anunci, escrivint un guió amb tot el que es diu i el que passa.

La raó que fa que els anuncis siguin tan estereotipats la saben molt bé els que s'hi dediquen. Abans de dissenyar l'anunci, fan un estudi de mercat i busquen el grup de població al qual s'adreça (*target*) i que és el que suposadament farà més cas a l'anunci. Un anunci costa molts diners i els han d'amortitzar i no l'orientaran cap a un sector de la població que no farà cas de l'anunci perquè no li interessa.

Com a exemple, agafem un producte de neteja. L'estudi dirà que encara gairebé no hi ha homes que es quedin a casa i es dediquin exclusivament a les feines de la llar (encara que la tendència sembla que vagi augmentant, són una minoria encara), però sí que hi ha una gran part de la població femenina que ho fa. D'entre les persones treballadores, encara la majoria de les dones dediquen a la casa més hores després de la feina que els homes (això sembla que està canviant).

També, a les botigues, encara hi ha més dones que homes que fan la compra i els homes, quan hi van, moltes vegades ho fan amb la llista feta per la dona. A qui hauria d'anar doncs adreçat l'anunci? I quina mena de dona és la que fa de mestressa de casa o *superwoman*? Està clar que l'anunci ha d'adreçar-se a les dones amb un marcat caràcter estereotipat, tot i que les dones igualitàries exigeixen cada vegada més que els companys es corresponsabilitzin de les feines de la llar.

Es pot preguntar a l'alumnat si a casa seva hi ha una veritable corresponsabilitat o no. També es pot preguntar si els pares solen dir frases del tipus: «T'he recollit la roba» o «T'he anat a recollir els nens de l'escola».

També pot sortir el tema que avui dia hi ha molts tipus de famílies (monoparentals, dos pares, dues mares, divorciades, d'acollida ...) on no es podria aplicar, o que un o els dos progenitors del mateix sexe pugui agafar un dels rols de gènere.

5. B) Es representa l'anunci triat canviant els sexes dels personatges.

Segurament, tant quan hagin de repartir-se els papers com quan els representin, sortiran comentaris i discussions que s'han d'analitzar, bé *in situ*, o bé al final de la representació. Així, l'alumnat s'adonarà que, tant els personatges com ells i elles, tenen agafats uns rols de gènere. Per això els fa vergonya o se senten ridículs fent els personatges canviats.

c) Activitats de transformació

6. Finalment, en petits grups es fa un guió d'un contra-anunci on s'ha de veure tot el que han après. S'han d'imaginar que els personatges representen una societat igualitària on no hi ha rols ni estereotips de gènere i on les persones, homes i dones, poden ser elles mateixes, amb la seva diversitat, i fer les mateixes funcions que el sexe contrari.

Per exemple, un anunci de productes de neteja protagonitzat per homes, o encara millor per homes i dones que s'ocupin de la llar per igual.

Com abans, han de transcriure l'anunci, escrivint un guió amb tot el que es diu i el que passa.

Si dona temps, també es pot representar i comentar-ho.

7. Conclusions: Es demana a l'alumnat el següent:

Escriu tot seguit en un full la teva experiència, de manera individual, no tant explicant què has fet, sinó de forma vivencial i personal: quines idees o activitats t'han impactat més, de quines coses t'has fet més conscient ara que abans, i quines actituds o valors penses canviar a partir d'ara, després de l'activitat.

Materials

1. Es necessita una aula on es puguin moure les cadires per fer grups i alguna representació al davant.

2. Per a l'activitat 2: taula d'estereotips de gènere per projectar a la pissarra/pantalla:

Annex

ESTEREOTIPS DE GÈNERE

DONES

Bellesa
Sensibilitat
Amabilitat
Complaença
Submissió
Passivitat
Fragilitat
Necessitat de contacte afectiu i emocional
Necessitat de protecció
Solidaritat
Capacitat de diàleg
Capacitat de col·laboració
Prioritat a la família

HOMES

Fortalesa
Competitivitat
Empenta
Inflexibilitat
Agressivitat
Activitat
Disciplina
Incapacitat de mostrar vulnerabilitat
Autosuficiència
Autoconfiança
Egocentrisme
Ambició
Prioritat al treball



Audiovisuals i cançons



Audiovisuals i cançons

Presentació

Es tracta d'analitzar les lletres de certes cançons per comprovar que fomenten una visió estereotipada dels dos sexes i estimular-ne una visió crítica.

També es farà un debat al voltant del visionat d'un curtmetratge

Objectius

- Adonar-se que les lletres de les cançons porten un missatge ocult i que, sense adonar-nos-en, l'anem interioritzant.
- Adoptar una actitud crítica vers les lletres de les cançons.
- Identificar les característiques tradicionals associades al rol masculí diferenciades de les associades al femení.
- Analitzar audiovisuals amb esperit crític, tot aplicant-hi els criteris de rol, estereotip i violència de gènere.
- Assolir els conceptes d'amor romàntic, de sexisme, de dependència i domini emocionals, de violència verbal, d'«objectualització» de les persones lligada a l'afany de possessió.
- Sentir els mandats en relació amb els valors vitals, a les actituds enfront de la vida i a les relacions personals.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

Primera part: amb tot el grup-classe

1. Es posa la cançó escollida estereotipada (que estigui de moda), ja sigui en una aplicació com Amazon Music, Spotify..., o el videoclip a YouTube, per tal que l'escoltin sencera. Als Materials podeu trobar exemples de cançons d'aquest tipus.

A continuació es poden fer les preguntes següents:

Us ha agradat? És enganxosa?

Venen ganes de ballar-la i de cantar-la? L'escolteu molt sovint?

2. Se'ls ha de comentar, d'una banda, que la major part de les cançons són sobre l'amor i el desamor (la major part de les lletres) giren entorn de la temàtica amor-desamor,

transmetent la idea que les relacions entre dones i homes es limiten pràcticament només a aquest àmbit) i, per l'altra, que, de tant escoltar-la i potser cantar-la, es va interioritzant el missatge que et dona la lletra de la cançó, d'una manera totalment inconscient.

Segona part: en grups petits

Quin missatge creus que et dona la lletra de la cançó?

3. S'han de fer petits grups de 3 o 4 equilibrats entre nois i noies i es reparteix la lletra de la cançó, per tal que detectin:

- Si hi ha continguts estereotipats sobre la imatge de l'home i de la dona.
- Si detecten cap indicatiu de qualsevol mena de violència cap a la dona o de passivitat o dependència per la seva part.
- Si s'hi senten identificats, si els agrada realment aquest model.

Per això, els grups han de contestar preguntes com aquestes:

- Quina imatge es dona de l'home o de la dona?
- Tracta la dona com un simple objecte de desig o amb actitud passiva?
- Tracta l'home com un seductor, controlador o dominant?
- A les relacions amoroses que apareixen a la cançó, qui porta la iniciativa?
- Conté una càrrega sexual? En què es nota?
- Tracta la dona de manera despectiva, frívola o com a prostituta?
- Veu la dona com a una persona dependent de l'home?
- Us sentiu identificats amb el model que dona del vostre respectiu sexe?
- Les noies, us sentiu còmodes en aquesta mena de relació? Per què?
- I els nois, us sentiu còmodes en aquest rol de home infidel, «empotrador», ... Per què?
- Si es tracta a la parella faltant a la dignitat i al respecte mutu fent una relació d'abús, creieu que això és un «veritable amor»?

Tot seguit, el professorat demanarà que un portaveu de cada grup llegeixi les respostes a la resta de la classe, per fer després una posada en comú. El professor o la professora hauria de donar algunes orientacions a segons quines respostes del qüestionari, especialment les obertes, i posar les respostes a la pissarra o la pantalla.

Orientacions per al professorat: La majoria de les cançons en espanyol, especialment el reggaeton, estereotipen tant les dones com els homes. Moltes de les cançons més escoltades actualment a Espanya traslladen a la societat una imatge de la dona molt propera a «un cos capaç de fer perdre la son a l'home» i a qui només l'interessa l'amor, i la d'un home mascle, controlador o amb despit, que a vegades voreja la violència. En cap moment parlen de capacitat, independència o altres valors que mostren la dona com alguna cosa més que un simple objecte per complaure l'home.

De gairebé totes es desprèn que a les cançons interpretades per dones, les relacions d'amor solen ser doloroses i que si els que canten són homes, el seu vocabulari té en molts casos una càrrega sexual.

Però no totes les lletres de cançó donen una imatge de relació insana entre parelles. Cada vegada es poden trobar més cançons que constitueixen una excepció al panorama musical que tracten sobre els maltractaments. Als Materials es pot trobar una llarga llista de cantants amb cançons respectuoses i lliures de violència, tant homes com dones.

Més significatiu resulta que entre les lletres interpretades pels homes, aquesta temàtica (amor-desamor) sigui majoritària, mentre que les interpretades per dones aborden altres temes. Un altre punt de reflexió molt significatiu és el fet que, fins i tot, algunes de les lletres interpretades per homes mostren una imatge de la dona totalment despectiva, o d'objecte, frívola i prostituta o amb actitud passiva.

És evident que els famosos, cantants i actors, són un model per a molts joves que imiten la seva forma de vestir, els seus hobbies i fins i tot la seva manera de parlar. El cert és que, dissortadament, les cançons més escoltades pels adolescents i les adolescents, nens i nenes d'aquest país, solen ser les més estereotipades i, per tant, contribueixen a perpetuar els rols diferencials entre dones i homes.

La música comercial actual continua essent un reflex de la societat patriarcal tradicional i és un ingredient més de l'educació sentimental sexista, que no ens permet desenvolupar-nos com a individus sobre una base de respecte mutu. I això és molt més alarmant del que ens imaginem. Fora millor, doncs, que els nostres joves, i no tan joves, es dediquessin a escoltar cançons crítiques amb el gènere i empoderadores de la dona.

El reggaeton ha estat prohibit en algunes de les televisions llatinoamericanes pel seu alt contingut masclista i violent.

La veritat és que encara que escoltem aquestes cançons, fins que no les veiem escrites i les analitzem, no ens adonem de les barbaritats que diuen, aquestes i moltes altres per l'estil. Als annexos podeu trobar un contingut que ressalta aquest tema.

b) Activitats de trobada d'alternatives

4. A continuació, cada grup ha de reescriure la lletra, de manera que sigui respectuosa i digna per ambdós sexes, basant-se en l'amor sense dependències ni relacions de poder, ni sexisme, ni objectualització de les persones, en contraposició a l'amor romàntic.

5. Finalment, es pregunta al grup si creuen que també hi ha cada vegada més cançons compromeses amb una societat lliure de violència de gènere, cançons que fomenten la igualtat i tracten la dona de manera respectuosa i igualitària.

c) Activitat de transformació

L'objectiu de l'activitat és aprendre a analitzar audiovisuals amb esperit crític, tot aplicant-hi els criteris de rol de gènere, masclisme i violència de gènere.

Es visionarà el curt de 20 minuts *El Orden de las cosas* a YouTube per després fer un debat demanant que interpretin els simbolismes que hi apareixen.

EL ORDEN DE LAS COSAS - Corto contra la violencia de género

1. El professor o la professora explicarà breument, al començament de l'activitat, què es pretén. Esbrinarà prèviament si l'alumnat ha vist o ha tingut ocasió de comentar o veure aquest curt.

2. Es visiona el curt, i al final es farà un debat. Hem d'intentar que l'alumnat es col·loqui en situació, formant part del curt i que visqui les situacions intensament.

Cal ajudar-los a pensar (i, sobretot, a sentir) per ells i elles mateixes, expressant com se senten.

A la posada en comú, hauríem d'intentar (sempre de forma respectuosa) que apareguin els elements propis dels estereotips de gènere.

Hem d'ajudar l'alumnat a elaborar les reflexions de tipus personal, estimulant les capacitats creatives i expressives de cada persona.

Al debat han de sortir una sèrie de preguntes sobre el simbolisme que es representa a diverses escenes i com s'han sentit:

- Què penseu que representa el cinturó?
- L'anell gravat amb la frase «Te cuidaré siempre» i ell li diu «No lo olvides nunca». Què penseu que vol dir?
- Les gotes que van caient de l'aixeta i que acaben omplint la banyera fins a cobrir a la dona, què simbolitzen? I l'aigua, llavors, què representa?
- Què simbolitza que es trenqui l'avió d'en Marquitos i el maltractador no arribi a reparar-lo mai?
- Què pot representar que en Marquitos intenta tancar la porta del bany i el pare no l'hi deixa?
- En Marquitos se'n va de casa quan fa 18 anys i no porta el cinturó, què pot significar?
- Quan el cunyat d'en Marcos llença la copa de vi i la seva dona la recull, què simbolitza?
- Què penseu que significa que na Julia no envelleix amb el pas del temps, mentre que el pare i el nen sí que ho fan?
- I què representa l'escena final, on li desapareixen les ferides, es treu l'anell per pujar a la superfície del mar, i es troba les banyeres a la platja?
- El marit acaba amb el cinturó a la mà però submergit, i de sobte torna a ser jove.
- Com us ha fet sentir el curt?
- Quines escenes us han colpit més?

Materials

Aquí us mostrem una llista, amb les lletres de cançons que promouen el masclisme i inciten a la violència contra les dones o també que la sexualitzen, la violenten i la cosifiquen.

[Bien puta](#) Ñengo Flow

[Contra la pared](#) Jiggy Drama

[Mala conducta](#) Alex & Fido

[En 4 no se ve](#) Luigi-G & Ñejo

[Mariposa traicionera](#) Maná

[La planta](#) Caos

[La ingrata](#) Café Tacvba

[No soy una de esas](#) Jesse & Joy ft. Alejandro Sanz

[Eres mía](#) Romeo Santos

[Y ahora resulta](#) Voz de Mando

[Ojalá que te mueras](#) Pesado

[Unas nalgadas](#) Alejandro Fernández

[Mátalas](#) de Alejandro Fernández

Com a contraposició proposem aquesta llista de cançons respectuoses i lliures de violència de gènere a YouTube, algunes molt conegudes i d'altres no tant, normalment amb lletra o subtítolades. Es pot fer una anàlisi de la lletra en contraposició a les que s'han treballat abans.

[Merece la pena](#) La Sonrisa de Julia

[Déjala que baile](#) Alejandro Sanz, Melendi i Arkano

[No vales más que yo](#) La Oreja de Van Gogh

[La puerta violeta](#) Rozalén

[Lo malo](#) Ana Guerra y Aitana

[Se acabaron las lágrimas](#) Huecco

[Que Nadie](#) Manu Carrasco i Malú

[María se bebe las calles](#) Pasión Vega

[Salir Corriendo](#) Amaral

[Sin miedo](#) Eria Mayo

[Malo](#) Bebe

[Paraules silenciades](#) El diluvi

[Me toca](#) Maluks

[I tu, sols tu](#) El Diluvi

[Ja no fa mal](#) La fúmiga & Samantha

[Espremedors](#) La Fúmiga

[L'Aposta](#) La Fúmiga i Maluks

[Me Moles](#) Pepet i Marieta

[La gent que estimo](#) Oques Grasses i Rita Payès

[Tendresa Insubmisa](#) El Diluvi

[En Guerra](#) Mafalda

[016 ¿Quién eres tú?](#) Paco Damas

[Crida](#) Aspencat

[Hombre](#) Pedro Pastor

Annexos

¿Las letras del reggaetón denigran a la mujer?

Un grup de fotògrafs colombians es van enfrontar al reggaeton. Deien que vuit de cada deu dones que escolten aquest popular gènere musical llatinoamericà senten que les maltracten. Per fer entendre què volen dir, van crear imatges gràfiques d'algunes de les lletres més impactants i les publicaren a Twitter.



imatge agafada del compte de Twitter de la campanya @Usa_larazon.

Segons el lloc web de notícies mexicana Noticaribe, els fotògrafs van començar la campanya «Usa la razón» perquè:

Las letras del reggaetón contienen cierta dosis de contenido sexual y violencia; muchas veces la mujer es tratada y vista como un objeto. Frases como «pa' que se lo gocen [sic], pa' que se lo rocen [sic]» o «a ella le gusta que le den duro y se la coman», entre otras. Un grupo de personas se unieron para fomentar una campaña con cuatro afiches donde muestra la violencia en las letras del reggaetón. El objetivo de la campaña «Usa la razón», es generar conciencia en las mujeres que escuchan este género musical y así sean conscientes del papel que protagonizan en él.

Imatges de la campanya



«Si fueras un clavo y yo un martillo, quisiera CLAVARTE» en *Bellaquera* de Arcangel.



«[En la cocina voy a darle TABLA](#)» en *Bellaquera* [Remix] - Yaga & Mackie x Arcangel



«[A ella le gusta que le den duro y se la COMAN](#)» en *En la cama* de Daddy Yankee.

En resposta a qualsevol possible crítica, «Usa la razón» va escriure a la seva pàgina de Facebook: «Como campaña, no pretendemos ir en contra del reggaeton, solo queremos que haya más consciencia [sic], para que la reacción sea valorar más a la mujer en este género musical, no como objeto sexual sino como ser pensante, inteligente y valioso tanto en espíritu cuerpo y alma».



El significat de ser home



El significat de ser home

Presentació

Estudiarem de quina manera la societat en què vivim, que és patriarcal, marca unes característiques atribuïdes al fet de ser home. Característiques que van més enllà de les físiques i que són construccions socials que marquen quin és el significat de ser home avui dia. Es tracta de prendre'n consciència.

Veurem, però, que aquestes normes estan en un qüestionament continu, transformació i canvi. Aflora cada cop més una diversitat de maneres de significar la masculinitat: les persones intersexuals, les experiències *queer*, les masculinitats *femenines*... que trenquen —si més no, parcialment— amb les masculinitats tradicionals.

Es tracta, doncs, que cada persona, cada noi, cerqui la seva manera personal i lliure de viure la seva vida, més enllà dels mandats de gènere.

Objectius

- Sentir la pressió social relacionada amb els estereotips, rols i convencions socials relacionats amb el gènere.
- Reflexionar i prendre nota dels estereotips relatius a les exigències de gènere.
- Experimentar vivencialment altres maneres de comportar-se socialment.
- Empatitzar amb les vivències de persones amb atribucions de gènere diferents a les pròpies.
- Sentir el desig d'alliberar-se dels mandats de gènere.
- Elaborar un pla de transformació personal amb propostes concretes i avaluables.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. Treball en petits grups: agrupat l'alumnat en grups de 4 o 5, se'ls demanarà que pensin primer i, posin en comú després, les característiques que considerin pròpies, masculines i femenines:

- a) físiques (genitals, pes, força física, constitució, cabell...);
- b) mentals (intel·ligència, capacitat i habilitat de mediació, expressió oral, diàleg/imposició, caràcter...);

- c) socials (en el treball, lleure, política, esport, cotxe, temes de conversa, relació amb les persones...);
- d) familiars (funció dins de la família, qui aporta els diners, qui l'administra, qui cuida, qui fa les tasques domèstiques...);
- e) valors: (protecció/menyspreu de la vida pròpia i aliena, cura de la natura i el medi, religiositat...).

En el grup-classe: es posaran en comú les llistes dels petits grups. Es tracta de diferenciar quines són les característiques pròpiament biològiques de les convencionals o no biològiques. Obrim, doncs, un espai a la reflexió sobre allò que ens ve imposat socialment: estereotips, rols i imaginari associat de forma binària a cada sexe.

2. La següent activitat la farem de la següent manera: estenem dos llençols de paper blanc sobre el terra, tallats de manera que hi càpiga una persona. Col·locarem un noi sobre un dels dos llençols i amb un retolador gruixut en dibuixarem la silueta. Farem el mateix amb l'altre llençol amb una noia. Un cop fetes les siluetes, marcarem sobre elles les característiques que hem estat elaborant a la dinàmica anterior. A partir d'aquí caldria comentar entre tots i totes el resultat, sempre distingint el que són característiques purament biològiques de les adjudicacions socials convencionals.

- Se'ls demanarà que aportin imatges (de les xarxes socials, com ara TikTok, Instagram, YouTube) de persones que considerin *influencers*. En petit grup i després en gran grup es comentaran fins a quin punt es corresponen amb les característiques que han aparegut a la dinàmica anterior. Se'n recolliran les imatges i se'n farà una exposició.

- (Opcional) Visionarem anuncis (per exemple, anuncis de perfums) que apareixen a la TV: quin models de dones hi apareixen? I d'homes? Coincideixen amb els estereotips que hem vist abans?

- (Opcional) Igualment podem fer un repàs de pel·lícules (per exemple, de films anomenats d'acció) i analitzarem els models d'home i de dona que hi apareixen.

b) Activitats de cerca d'alternatives

3. Es disposaran les cadires de forma que els nois i les noies estiguin d'esquena els uns respecte de les altres, per tal que no es vegin, però es puguin sentir. Amb una música relaxant de fons, el professorat els demanarà que tanquin els ulls i imaginin que van en un vaixell que els porta a un país on el seu cos està transformat: han canviat de sexe. Cal deixar una estona perquè sentin el canvi i l'experimentin de forma gradual. Llavors se'ls demanarà que pensin:

- Quins canvis corporals experimenten?
- Quines coses fan i quines no?
- Com és la relació amb la família?
- Com és la relació amb les amistats i la parella?
- Quines expectatives de futur tenen? Com pensen que serà la seva vida?
- Com els tracta la gent? Tenen por d'alguna cosa? Al contrari, se senten més lliures?
- En resum, quins avantatges creuen que tenen amb el canvi i quins inconvenients?

És important que l'ambient creat sigui relaxat, de tal manera que permeti que cadascú es posi en el lloc de l'altre/l'altra.

Tot seguit, es farà una posada en comú, en què es comentarà:

- Com s'han sentit, què els ha sorprès de tota la dinàmica, en algun moment s'han sentit incòmodes, molestos o molestes?
- Creuen que els nois i les noies tenen les mateixes possibilitats, reben el mateix tracte?
- Se senten ara més propers o properes a l'altre sexe?

Farem una posada en comú en petits grups mixtos per conversar sobre les experiències viscudes i ajudar a assentar-les. En petits grups és més fàcil que s'intercanviïn anècdotes reals d'experiències de socialització que poden ajudar a empatitzar amb els altres, que és el que ens proposem. Això és important també perquè contribuirà a esmorteir la possible sensació de divisió que pugui haver creat la dinàmica anterior.

4. Imaginem ara que som un noi o una noia que ha decidit fer el canvi de sexe. És a dir, que som un noi o noia trans. Recollim vivències de persones trans —per exemple, les públiques o bé les que estan organitzades o associades en col·lectius trans—. N'hi ha moltes penjades a YouTube i també al web de TV3 i la CCMA (Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals):

- Què els ha motivat a fer el canvi de sexe? Què volen dir quan afirmen que «se sentien» de l'altre sexe, diferent de l'assignat?
- Per quins processos han passat?
- S'han sentit maltractades, menystingudes en algun moment? Per què? Creieu que la seva decisió estava justificada, que ha de ser respectada per la família, la societat, l'escola?
- Més enllà de les seves experiències, les persones trans (transsexuals, transgènere, intersexuals, *queer*, no binàries, etc.) posen en qüestió, fins a cert punt, la liquiditat de l'assignació de sexe i la diferència que es dona en algunes persones entre el sexe assignat i el sexe sentit.

5. Estudieu el mite clàssic d'Hermafrodita, nascut de la unió d'Hermes i Afrodita. Seria interessant representar el mite a classe en forma teatral, a partir del que explica Ovidi a *Les metamorfosis*. Si més no, llegir el fragment del llibre. En concret, representar l'amor d'Hermafrodita i Salmacis.

- Poseu-vos en el seu lloc: què devia sentir Hermafrodita quan descobreix que tenia els dos sexes?
- Creieu que com a home se sentiria menystingut? Per què Salmacis s'enamora d'ell?
- Els intersexuals serien els actuals hermafrodites. Com creieu que seria tractat Hermafrodita si visqués entre nosaltres?

6. Estudieu els casos d'algunes cultures en les que existeix l'anomenat tercer sexe. Per exemple: les hijra (/jishra/) d'Índia i Pakistan, els fa'afafine de Samoa, els mähü de Hawaii, els muxe zapotecas de Mèxic, les kathoey de Tailàndia i les verges jurades dels Balcans, entre d'altres. Hi ha molta informació, fins i tot vídeos, a Internet (per exemple, a YouTube).

Aquesta recerca antropològica la farem en grups petits, seguida d'una posada en comú acompanyada d'una exposició i visionat d'algun vídeo o de fotografies:

- Com són vistes aquestes persones dins de les seves societats?
- Se les assigna algun paper, funció, etc.?
- Sovint afirmen sentir-se «orgullosos» de la seva condició. Veieu alguna similitud amb les festes i marxes de l'Orgull (Pride) que el 28 de juny hi ha a algunes ciutats com ara Barcelona?

7. Hem d'acabar fent una posada en comú de tot plegat, en la línia que els estereotips, rols i convencions al voltant dels gèneres, que es presenten com a inamovibles, en realitat:

- No sempre han estat així i han canviat al llarg del temps (exemple, la Grècia clàssica).
- Ara mateix no són així en algunes cultures.
- Ara mateix hi ha persones entre nosaltres en les quals el sexe sentit no coincideix amb el sexe assignat en néixer.
- Per tant, la transformació de pautes binàries de conducta és possible!

c) Activitats de transformació

8. Farem una reflexió personal, que escriurem en un paper. Es tracta de recordar anècdotes de la pròpia vida:

- Recordes algun moment de la teva vida en què t'hagin fet fer coses que potser no volies perquè havies de comportar-te com «un noi/una noia de debò»? Escriu en un paper aquesta experiència, tal com et feia sentir.
- Escriu també, a sota, què creus que haguessis fet de sentir-te lliure. Per preservar la teva intimitat, intenta no posar-hi cap dada que permeti que algú altre t'identifiqui. Recollirem els escrits, els barrejarem i els tornarem a repartir de forma aleatòria. Cada persona llegirà en veu alta l'escrit que li hagi tocat i farem una posada en comú dels continguts dels escrits: Quins entrebancs han aparegut?
- Conclusió: a partir de les experiències aparegudes, com poder viure de forma més lliure, més enllà dels mandats de gènere?

9. Ara farem un taller performatiu de sexe i gènere. Aquesta activitat és convenient realitzar-la quan el grup està cohesionat, i hi hagi un cert grau de confiança entre els membres:

- Tothom pot començar amb una petita meditació de 10 o 15 minuts. És important tenir durant tot el taller una actitud de respecte i de relaxació.
- Sessió de treball corporal. En primer lloc, per parelles, l'alumnat anirà relaxant el cos. Un/a a l'altre/a anirà fent massatges i relaxant els músculs i diferents parts del cos. Aquesta part pot durar uns 10-15 minuts. Mentre l'alumnat es fa massatges entre si, poden parlar de com se senten. Una persona pot encarregar-se d'enregistrar en vídeo les reaccions de l'alumnat i totes les fases del taller.

Un cop relaxats, començarà el procés de representació d'un rol de gènere diferent del socialment assignat. En primer lloc, l'alumnat caminarà per la sala representant gestos i maneres de moure's per l'espai que tenen identificat amb l'altre gènere. Aquest exercici pot durar uns 15 minuts, durant els quals l'alumnat explicarà les sensacions i reflexions que està tenint.

- Iniciarem la sessió de maquillatge. L'alumnat es maquillarà per tal d'apropar-se a la representació de gènere que ha d'interpretar. Les noies amb paper d'actor s'enganxaran pèls (naturals o artificials) que simularan bigotis, barbes o perilles. Es recolliran el cabell i l'amagaran sota gorres o barrets. Els nois es maquillaran i es posaran perruques o mocadors. La persona encarregada de filmar en vídeo anirà recollint les sensacions i impressions que estan tenint en aquesta primera transformació.
- Final de la transformació. Les noies amagaran amb benes els seus pits. Amb condons plens de cotó les noies es construïran un penis i els nois ompliran de roba o cotó uns sostenidors que simularan uns pits. És important recollir com s'estan sentint en aquesta fase de la representació. El procés finalitzarà posant-se la roba que els identificarà amb l'altre rol de gènere.
- Un cop finalitzat el procés, és important fer una reflexió i explorar quins sentiments provoca el trastocar certs aspectes de la nostra configuració de sexe i de gènere. Aquesta reflexió es pot fer en rotllana convidant l'alumnat que expressi el que li està passant o està sentint.

10. Aquesta fase s'ha de pactar prèviament amb el grup que fa l'experiència. Es tracta de sortir de l'espai de l'aula i experimentar la reacció que provoca en nosaltres i en els altres representar la performance en l'espai públic.

Tornarem a l'espai de l'aula i recuperarem de nou la nostra identitat. El taller finalitzarà amb una reflexió individual i col·lectiva sobre l'experiència.

Uns dies o una setmana després, el/la professor/a pot convocar una altra reunió per mirar el vídeo del taller i reflexionar entorn de l'experiència.

11. Com a conclusió, cada alumne/a escriurà en un full un seguit de compromisos de canvi personal, resultat de les vivències viscudes durant les activitats. El guardarà en un sobre on posarà el seu nom. El professorat es farà càrrec de guardar els sobres (amb el compromís de no obrir-los en cap moment) i els retornarà als autors/autores respectius a final de curs.

Materials

- Dos rotllos grans de paper.
- Material d'escriptori: fulls, sobres, retoladors gruixuts.
- Materials audiovisuals: vídeos de YouTube, d'anuncis, etc.
- Música relaxant.
- Materials d'attrezzo per a la performance de sexe/gènere.

Annexos

- Novel·la *Orlando* de Virginia Woolf. Se'n poden llegir alguns extractes o bé treballar-la a classe d'anglès.
- Pel·lícules: *Close*, *Billy Elliot*, *El poder del perro...*
- [Associació de transsexuals, intersexuals i transgèneres de Catalunya.](#)
- El «[tercer sexe](#)» a la Viquipèdia.



La imatge corporal



La imatge corporal

Presentació

Es tracta d'analitzar la imatge ideal de l'home tal com apareix a la publicitat i a les pàgines web per tal de veure fins a quin punt continuen vigents o no els estereotips de gènere. Al final, se'ls proposa fer una contrapublicitat on es posi en dubte aquests estereotips.

Objectius

- Fer-nos conscients d'alguns dels imperatius de la masculinitat tradicional: la imatge del cos masculí com a quelcom fort, inexpugnable, com una mena d'armadura muscular, però que pot amagar en realitat una inseguretat profunda.
- Fer-nos conscients també de com als anuncis i pàgines web segueixen aquest imperatiu.
- Fer-nos conscients de com als homes se'ns marca una determinada visió del món: estils de vida, interessos, formes de jutjar la realitat.
- Sentir l'obligació de demostrar la fortalesa, tant física com emocional, com un fet que ens impedeix mostrar els nostres sentiments veritables i les nostres sensacions.
- Valorar els menyspreus de cara als cossos masculins que no s'ajusten a aquest model com un resultat de la por a ser diferent.
- Diferenciar entre els conceptes de salut i vigorèxia. Relacionar la vigorèxia amb les addiccions perilloses per a la salut.
- Diferenciar esport i culturisme.
- Entendre el concepte d'atracció sexual, no només lligada a l'aspecte físic.
- Fer-nos conscients que no es representa una diversitat d'opcions sexuals (LGTBI).
- Sentir també els mandats amb relació als valors vitals, a les actituds enfront de la vida i a les relacions personals (incloent-hi les opcions sexuals).

Orientacions per al professorat

- Ajudar-los a cercar informació i il·lustracions. Pot fer-se en col·laboració amb el Departament de Plàstica o el d'Educació Física.
- Ajudar-los a reflexionar i a plasmar tota aquesta reflexió en les presentacions.
- A la posada en comú, intentar (sempre de forma respectuosa) que apareguin els elements propis dels estereotips de gènere, però diferenciant salut i aparença corporal musculada i depilada.
- Aprofitar l'aparició de cossos molt musculats per explicar la vigorèxia com una addicció perillosa per la salut (dieta proteica extrema, esteroides...).
- A la posada en comú, fer que sorgeixi la vinculació entre inseguretats personal i importància que tothom dona a la imatge corporal.
- Ajudar l'alumnat que elabori les reflexions de tipus personal, estimulant les capacitats creatives i expressives de cada persona.
- Ajudar a diferenciar entre l'atractiu purament físic (que no és únicament la imatge estàtica del cos; sempre té un element dinàmic: com es belluga, com somriu, etc.) i l'atractiu sexual (en què intervenen altres factors de la personalitat i d'opcions sexuals LGTBI). De fet, podem posar exemples d'homes lletjos, grassos, baixets... que són considerats atractius sexualment.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. El professorat explicarà breument, al començament de l'activitat, els objectius de l'activitat (veure de quina manera ens diuen que un «home com cal» ha de tenir el cos musculat i fort, quina imatge corporal ha de donar algú que vulgui ser considerat viril i com ens pot afectar negativament).
2. Tot seguit, es distribuirà la classe en grups heterogenis (a cada grup hi ha d'haver nois i noies) de quatre persones:
 - Una de les persones buscarà imatges a Internet de pàgines o anuncis de roba interior masculina.
 - Una altra farà el mateix a pàgines web o anuncis de culturisme i competició.
 - La tercera ho farà en pàgines de roba masculina.
 - La quarta buscarà a Internet anuncis de perfums i cosmètica per a homes.
3. Es fa una posada en comú on es trobin possibles respostes a qüestions com ara les següents:
 - Què tenen en comú aquestes imatges? Quins trets valoren del cos masculí?
 - Què diuen dels homes que no s'ajusten a aquest model? Com creieu que se senten aquests homes en veure això?
 - Què caldria fer per aconseguir aquesta aparença? Només exercici?

- Coneixeu el cas d'algun home que dediqui molt de temps de la seva vida a tenir una determinada aparença corporal?
- Cerqueu informació sobre el terme «vigorèxia».
- Un home com aquests models creieu que és un home sa en tots els sentits de la paraula? creieu que és atractiu sexualment? Per què?
- Cal que el cos masculí estigui depilat per ser més perfecte? Per què? Quina impressió ens diuen que dona un cos no depilat?
- Compareu ara les imatges que heu triat amb les d'un cavaller amb armadura. Podríem dir que la musculatura és com una armadura actual?
- En aquest cas, de què ens defensa? I el que és més important: per què ens hem de defensar? De què ens sentim amenaçats?
- Coneixeu el cas d'algun home que podem considerar lleig, però que és considerat com a atractiu sexualment?
- La sexualitat: com s'enfoca? Es contempen la diversitat d'opcions sexuals?

4. Amb tot aquest material i reflexions cada grup farà una presentació (en format PowerPoint o similar) en què surtin aquestes imatges i es comentin les respostes de l'activitat anterior. Es farà un visionat de les presentacions dels diferents grups de treball i s'obrirà un debat.

b) Activitats de recerca d'alternatives

5. Tot seguit, cada grup farà una contrapublicitat. Aquesta pot consistir a:

- Agafar les imatges dels anuncis i canviar-los-hi les cares i els cossos o els lemes. Per exemple, posar cares femenines (o de Drag Queens...) o perruques i maquillatge als anuncis masculins, o posar cossos grassos, baixets..., amb cares d'actors, models... molt masculins.
- Fer una campanya publicitària on es defensi la necessitat de tenir un cos sa, però no necessàriament musculós (vigorèxia); de fer exercici físic de forma moderada i saludable. Per exemple, amb el lema «Soc així... i què?» o «Fer esport moderat és fer salut».
- Fer un còmic de terror protagonitzat pels culturistes o que sigui una caricatura.
- Fer una campanya d'acceptació del propi cos tal com és.

c) Activitats de transformació

6. Es farà una exposició dels treballs contrapublicitaris a l'aula o a l'entrada/passadissos del centre.

7. Un cop fetes les representacions i les posades en comú, expliqueu com a **conclusió** i de forma personal:

- Com us heu sentit durant les diverses fases de l'activitat: quan cercàveu informació i imatges del tema; quan elaboràveu la presentació i les conclusions.
- Com definiríeu la forma en què ens diuen que han de tenir el cos els homes? Quines conseqüències creieu que té sobre ells?
- Com valoreu la gent que es passa molt temps al gimnàs, cultivant el seu físic i la seva aparença?



Tres generacions



Tres generacions

Presentació

Es tracta de veure de quina manera i fins a quin punt han anat evolucionant els modes de vida de la nostra societat. Ho farem mitjançant una recerca i a partir d'un seguit d'entrevistes a persones de la generació dels avis i àvies, dels pares i mares i de l'alumnat. A partir d'aquestes, podríem constatar quines coses continuen igual, quines han anat evolucionant i quines han canviat del tot.

Aplicant aquesta recerca al camp de les relacions entre les persones i a les relacions entre els sexes, podríem comprovar que, si els patrons de gènere s'han transformat, llavors això vol dir que els canvis són possibles. Podrem, doncs, com a conclusió, convenir sí que podem subvertir els mandats de socialització de gènere. I acabarem fent una projecció sobre com volem que siguin criades les generacions futures.

Objectius

- Relativitzar les visions massa fixistes que solem tenir sobre els mandats de gènere, especialment el masculí.
- Copsar la pervivència i l'evolució en el temps d'aquests mandats de gènere: què canvia i què es manté igual.
- Propiciar la comunicació entre persones de les tres generacions (la de les àvies i avis; la dels progenitors i la de l'alumnat).
- Entrar en contacte i posar-se de manera empàtica i respectuosa en el lloc de persones que hagin viscut la seva vida de forma diferent a la nostra.
- Col·locar-se com a investigadors/res en una posició no de judici ni de culpabilització, sinó de comprensió i acompanyament.
- Valorar la memòria personal com a part de la memòria col·lectiva, de la qual també les persones investigadores no restem al marge, sinó que més aviat en formem part.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. La professora o el professor començarà per explicar i consensuar amb l'alumnat els objectius abans esmentats. Pot començar plantejant preguntes del tipus:

- Creieu que la relació entre les persones de diferent sexe ha anat canviant? Creieu que ja hem assolit la igualtat entre les persones?

- Han anat canviant molt les prioritats de la vida de les persones? Per exemple, ara els nois i els homes estan tan preocupats per la feina com podrien estar-ho la gent de generacions anteriors? Ara els homes es preocupen més per les feines de casa, de les cures, de la cria dels fills i filles que les anteriors generacions?

2. Tot seguit, els plantejarà l'activitat, que consisteix fonamentalment a comprovar les respostes anteriors a partir dels testimonis de les tres generacions. L'activitat consistirà bàsicament a realitzar tres entrevistes per cada alumne i alumna, repartides de la següent manera:

- A la generació dels avis i les àvies: si es tracta d'un alumne, entrevista a un avi; si és una alumna, a una àvia. Pot canviar-se la figura de l'avi o l'àvia per una persona del mateix sexe d'aquella franja d'edat (al voltant dels 60-70 anys).

- A la generació de la mare i del pare de l'alumnat, entorn dels 40-50 anys. Si l'entrevistador és un noi, la farà al pare; si és una noia, a la mare. Pot canviar-se la figura del pare o de la mare per una persona del mateix sexe d'aquella franja d'edat (entorn dels 40 anys).

- A la generació de l'alumnat, a un amic de l'alumne i a una amiga de l'alumna. Si es tracta d'un alumne, l'entrevista serà a un amic; si és una alumna, serà a una amiga. La franja d'edat de les persones entrevistades la fixem abans dels 20 anys d'edat.

S'ha d'explicar també que cada entrevista es pot gravar en àudio o bé en vídeo i que s'ha de demanar a cada una de les persones entrevistades que expliquin almenys tres experiències fonamentals de la seva vida com a homes o com a dones. Es tracta d'experiències que els han marcat decisivament com a tals, com a homes o com a dones. Haurien d'explicar per què aquestes experiències han estat importants per a ells/elles?

Es tracta d'una breu entrevista que es pugui resumir després en una mitja pàgina o en una pàgina, amb les dades fonamentals.

Han de respondre les preguntes següents:

- Quant de temps dedicaves/dediques a la feina remunerada? Quina importància creus que tenia/té a la teva vida?

- Quant de temps dedicaves/dediques a la casa: les tasques domèstiques, la cria dels fills (si és el cas), la cura de germans/germanes o persones dependents, etc.? Quina importància creus que aquestes activitats tenien/tenen en la teva vida?

- Quant de temps dedicaves/dediques al lleure: aficions, activitats recreatives no remunerades? Quina importància creus que aquestes activitats tenien/tenen a la teva vida? Tot seguit, que intentin assenyalar en un diagrama de sectors, en fraccions aproximades, els seus interessos fonamentals en percentatge d'interès. Un percentatge del 100% significa interès exclusiu a la vida.

Seria interessant que acompanyin els seus relats amb fotografies, vídeos..., que il·lustrin aquestes fites essencials a la seva vida com a dones o com a homes: fotografies d'escola, de la *mili*, de la comunitat, del casament, dels naixements dels fills i filles, si és el cas... Si és possible, recollirem també altres testimonis d'època: revistes, jocs, objectes que ens puguin ajudar a recordar les vivències.

3. Amb els continguts de les entrevistes i de les gràfiques i material gràfic, es faran exposicions orals a classe i muntarem una exposició dividida en 3 parts (una per a cada generació). Cada part constarà de dos apartats: un dedicat a les dones i un altre als homes de cada generació.

b) Activitats de recerca d'alternatives

4. El grup es dividirà en dos:

*D'una banda, els nois es reuniran per veure:

- què tenen en comú els homes de cada generació que han estudiat;
- que facin un «retrat robot» de l'home de la generació dels avis; de la dels pares i de la seva: quines van ser o són les etapes fonamentals de les seves vides, les fites que els han fet canviar; com es repartien els interessos i quines relacions socials tenien els homes de cada generació.

*Les noies, pel seu compte, faran el mateix amb els personatges femenins que hagin treballat.

5. Farem una posada en comú, en gran grup, mixt. És interessant que siguin les noies que valorin els resultats que presenten els nois i a l'inrevés.

Es tractarà, doncs, de fer visible l'evolució de les masculinitats i de les feminitats (és a dir, de les formes concretes de viure com a dona o com a home en un moment històric determinat), de copsar què hi ha de permanent i què de contingent al llarg del temps, què resta i què canvia.

- Observem que han anat evolucionant les formes de vida? I les prioritats de vida de les tres generacions?
- Ha canviat el percentatge d'interès al llarg de les tres generacions entre feina/casa/lleure?
- Hi ha diferències entre l'evolució dels homes (avis, pares, companys) i de les dones (àvies, mares, companyes)? En quin sentit?
- En definitiva, analitzem si hem avançat en la igualtat de gènere? Dit altrament, als nostres testimonis observem si hem anat evolucionant vers l'equiparació de les formes de vida dels homes i de les dones?

Reflexionem doncs sobre què és l'important a la vida, a què hem de dedicar més temps i interès: si és a la feina, al lleure, a les relacions, a les cures de les amistats, de les parelles, de la família...

Podem destacar alguns casos especials: per exemple, d'avis, pares, companys que se surtin de la mitjana i que dediquin més temps i interès a una de les franges de vida? El mateix si els casos especials afecten les àvies, mares, companyes.

Per tant, podríem veure que dins de cada etapa de la vida, de cada època, hi ha variacions que permeten canvis, que deixen camp a la responsabilitat personal?

c) Activitats de transformació

6. A partir de tot plegat, demanarem a l'alumnat com s'imaginen a si mateixos/es d'aquí a 15 anys (generació següent).

Crearem un ambient de relaxació i de confiança. Els demanarem que tanquin els ulls. El professorat, amb veu calmada i acompanyat d'una música suau, els convidarà, a poc a poc, que viatgin en el temps i es vegin a si mateixos d'aquí a 15 anys:

- Com són físicament?
- Com és la seva vida? Com es relacionen amb la resta de la gent, amb les persones de diferent sexe?
- A què dediquen més temps, a què li donen més importància a la vida? Quin paper hi té la feina, la casa, el lleure?

A continuació se'ls demanarà que escriguin com es veuen en el futur, com és el seu dia a dia quotidià. Els escrits han de ser anònims. També que facin un dibuix imaginant-se en el futur, acompanyant l'escrit.

7. Es farà una posada en comú intercanviant els escrits de forma aleatòria. Es tracta que cada alumne/a llegeixi en veu alta l'escrit que li ha tocat (que no és el seu) per crear un ambient de confiança i de ganes de compartir projectes, amb esperança de canvi i de millora en el futur.

8. (Opcional) Farem un seguit de vídeos en què qui vulgui expliqui com es veu o com s'imagina o com li agradaria que fos el seu futur. Aquests vídeos poden ser compartits per tot el centre educatiu.

Materials

- Música relaxant per a l'activitat de projecció de futur.
- Material gràfic per escriure els relats de futur i el dibuix.
- Assegurar-se que tothom té mòbils amb aplicació de gravadora. I coordinar-se amb la persona responsable d'informàtica per ensenyar a editar àudios o vídeos.

Annex

Recomanacions a tenir presents a les entrevistes:

- Cal fer una cita prèvia amb la persona a qui hem d'entrevistar, de tal manera que:
 - tinguem prou temps, sense presses.
 - triem bé el lloc on l'entrevistarem: és preferible que sigui a casa seva. Si més no, un espai que li resulti familiar, que s'hi trobi tranquil·la.
 - el lloc de trobada estigui aïllat de sorolls, lluny del pas d'altres persones que puguin interrompre, amb una il·luminació suau...
 - les entrevistes es facin per separat, mai en grup. Així assegurarem que no hi hagi interferències. Això és molt important.
- És important explicar bé l'objectiu que es pretén per tal que la recollida de material sigui interessant i nombrosa.
- Insistir en el respecte a les persones entrevistades. El respecte pot fer que alguna entrevista no tingui lloc perquè la persona s'hi negui.
- Pot ajudar el fet que la persona entrevistada porti alguns objectes, fotografies, etc., que li puguin ajudar a recordar. Igualment, altres materials de l'època que comenta. En aquest cas, cada material visual ha d'estar registrat per tal que no es perdi (fotos, vídeos numerats i catalogats).
- Val la pena no interrompre-la massa, respectar els silencis. Només interveniu en el cas que veieu que ha acabat d'explicar alguna cosa o bé que es desvia massa del tema. No pretengueu que la persona segueixi fil per randa el guió que us heu proposat. Ja ordenareu més tard els testimoniatges d'acord amb el guió previ.
- És important dur una gravadora o un mòbil per gravar en vídeo, no escriure ni prendre notes (i menys de forma ostensible), cosa que segurament privaria l'espontaneïtat del relat de la persona que respon.
- És important fer al més aviat possible, en arribar a casa, la transcripció escrita, sempre respectant el llenguatge i la sintaxi de l'entrevistat/da. Més endavant, cal classificar la informació recollida.
- El resum de l'entrevista, amb els fets més importants que li han marcat com a home o dona, tindrà una extensió de dos fulls aproximadament.
- De les històries personals i del contingut de les entrevistes caldrà preparar una breu exposició a classe davant de les companyes i companys.



Feines masculines, feines femenines?



Feines masculines, feines femenines?

Presentació

Quan parlem de feines remunerades, fora de casa, hi compten molt els estereotips socials. Primer prendrem consciència de fins a quin punt ens influeixen pel que fa a les nostres expectatives, a través d'una representació teatral.

En una segona part, farem una projecció de com cada alumne/a imagina el seu futur laboral i analitzarem les ofertes de treball. Veurem també exemples de persones treballant en feines no estereotipades.

Es tracta de connectar amb el jo íntim per conèixer millor els propis desitjos. I començar a pensar en el nostre projecte personal d'ocupació de la forma més lliure possible, malgrat les pressions socials.

Objectius

- Prendre consciència de forma vivencial de com influeixen els estereotips de gènere en els rols i les decisions que prenem a la nostra vida.
- Connectar amb les pròpies capacitats i desitjos de cara al futur de la vida adulta.
- Imaginar una elecció de feina i d'estudis lliure d'aquests estereotips.
- Posar-se en el lloc de les persones de l'altre sexe en aquestes preses de decisió laborals.
- Cercar informació de les professions que connecten millor amb els propis desitjos i capacitats.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. Crearem un ambient tranquil, propici a la interiorització. Individualment, el professorat demanarà a cada alumne/a que tanqui els ulls i s'imagini com es veu en el futur, quan hagin passat 20 anys. Passada una estona, els demanarem que escriguin en un full:

- Quina ocupació o professió ha triat cadascú /cadascuna?
- A continuació es pregunta: Per què ha fet aquesta tria?
- Perquè és fàcil d'estudiar.
- Perquè té molta sortida.
- Perquè està molt ben pagada.
- Perquè té molt de prestigi.
- Perquè la recomana el pare o la mare.
- Perquè és la professió del pare/de la mare.
- Perquè li agrada, és la vocació.
- Per un altre motiu:

Els demanem, tot seguit, que imaginin el seu futur laboral essent de l'altre sexe. Deixem una estona perquè imaginin, reflexionin i escriguin el perquè de la diferent tria.

2. Farem grups de sis persones perquè posin en comú el que han escrit. És interessant contrastar si hi ha diferències en les respostes dels nois i de les noies i de quina manera s'imaginen treballant uns i altres si ho fessin amb un cos del sexe contrari. Recollirem els resultats en grup-classe i els analitzarem.

3. El professorat escriurà un seguit de professions i ocupacions i els demanarà que cadascú, individualment, pensi en una persona que l'exerceixi: és un home, una dona o poden ser tant un com l'altra?

El llistat pot incloure ocupacions com ara: mecànica, perruqueria, conducció de camions, pesca, lampisteria, fusteria, pagesia, secretaria, direcció de banca, neteja de la llar, extinció d'incendis, aeronàutica, educació infantil, electrònica, infermeria, jardineria, medicina, navegació marítima...

Posarem en comú els resultats (primer en petit grup, més endavant en grup-classe):

- Quines professions majoritàriament les atribuïm a homes i per què? Quina idea tenim, doncs, d'allò que pot fer un home i què no?
- Quines professions les atribuïm majoritàriament a dones i per què? Quina idea tenim, doncs, d'allò que pot fer una dona i què no?

4. Comprovem les dades. A la seu electrònica de [l'Institut Nacional d'Estadística](#) podem consultar les dades absolutes i relatives referents a la població masculina i femenina en les diferents ocupacions i professions:

- En quines ocupacions hi ha major percentatge de dones? Coincideix aquesta dada amb les atribucions que han aparegut a l'activitat anterior?
- En quines professions hi ha major percentatge d'homes? Coincideix això amb les atribucions anteriors?
- Triem quatre branques d'ocupació (per exemple: indústria manufacturera, construcció, educació i sanitat): quina n'és l'evolució del percentatge de població ocupada femenina i masculina al llarg del temps (per exemple els darrers 10 anys)? I dintre de cada branca, com evoluciona la població activa per sexes en cada una de les categories laborals?
- Quina conclusió en podem treure? Hi ha treballs molt masculinitzats? I feminitzats? L'evolució és cap a una major equiparació per sexes o no?

b) Activitats de recerca d'alternatives

5. El professorat demanarà que, en grups petits, l'alumnat cerqui a Internet exemples de persones que exerceixen professions o ocupacions no estereotipades. Per exemple, un educador infantil, un cuidador de persones dependents, una comandant d'avió, una lampista, un secretari, etc. Preferiblement en format vídeo i que recullin els testimonis de les persones. Es tracta d'observar:

- Trobes algun tret de personalitat en la persona?
- Quines han estat les motivacions per buscar aquesta feina?
- Amb quines dificultats s'ha trobat? Per què?
- Creus que en futur hi haurà més persones d'aquest sexe que es plantegin fer aquesta tria?

Recollim els casos de professions feminitzades en què han entrat alguns homes. Per exemple: comentem casos de cuiners de prestigi o de modistes d'alta costura:

- Trobes que és considerada igual la cuina tradicional, casolana (portada majoritàriament per dones) que l'alta cuina (on hi ha aquests cuiners d'elit)?
- El mateix pel que fa a la costura: trobes que es considera socialment de la mateixa manera la feina de les costureres que la dels modistes de l'alta costura?
- Per què es considera de diferent manera la feina creativa artesanal (on hi ha presència de moltes dones) que la dels artistes (on hi ha majoria d'homes reconeguts)?

Quines conclusions en podem treure d'aquesta observació? Us semblen justes aquestes diferències en el tracte donat a unes activitats i a unes altres?

6. Juguem a cercar feina. En alguna plataforma especialitzada en la cerca de feina o bé en una aplicació amb el mateix objectiu treballarem en petits grups mirant què és el que demanen les empreses per a determinades ocupacions:

- La professió està redactada en masculí o femení? (Avui dia està prohibit discriminar per sexe les ofertes de feina).
- Quina importància donen:
 - Al prestigi de la professió.
 - A la remuneració econòmica.
 - A les possibilitats d'ascens.
 - A la prevenció dels riscos laborals.
 - A l'esforç físic.
 - A l'horari flexible.
 - Als estudis i formació.
 - A la bona presència.

Posem en comú els resultats de la cerca, amb l'ajut del professorat:

- Penseu que hi ha diferències en la manera de tractar les ofertes a homes i a dones? Per què penseu que hi ha aquestes diferències?
- Creieu que són acceptables aquestes diferències?

- Poseu exemples de persones reals que coneixeu que no fan una professió «típica» del seu sexe (una taxista, un infermer, ...).
- Us imagineu aquesta mateixa professió exercida per una persona d'altre sexe?
- Penseu que això està canviant i que cada vegada hi ha més persones que fan tota mena de professions independentment del seu sexe?

Aquesta recerca la podem fer trucant directament a les plataformes de cerca de feina. Si entrem en contacte amb persones que hi treballen, els podem adreçar aquestes preguntes directament.

c) Activitats de transformació

7. El professorat farà una reflexió individual primer i després una posada en comú en grup:

- Després d'aquesta activitat, de quines coses t'has fet més conscient ara que abans?
- Quines actituds o valors penses canviar a partir d'ara, després de l'activitat?
- Després d'aquestes activitats, has decidit canviar la professió que vas escollir al primer exercici?
- Si has contestat que sí, de què t'has adonat per canviar-la?
- Si has contestat que no, què ha fet que et reafirmis a la teva decisió?

8. Plantegem l'elaboració d'un pla de transformació personal: cada alumne/a escriurà en un paper un pla d'acció adreçat a aconseguir el futur laboral que s'ha plantejat:

- Quins estudis són necessaris?
- Quins terminis hom es pot marcar?
- Quina preparació (psicològica, física) cal?
- Quin suport necessita i de qui?

Podem demanar-los que gravin un vídeo presentant-se a si mateixos passats vint anys: com es veuen, exercint la feina triada? Com ha estat el camí recorregut? Quines dificultats han trobat pel camí? S'han trobat amb obstacles per raons de gènere? Es tracta d'escriure primer el guió, d'un 2-3 minuts, fer la gravació i, si volen, mostrar-la als companys i companyes. Si no, en tot cas, guardar-la com a testimoni per al futur i com a compromís personal.

9. Fer una exposició al centre educatiu mostrant els resultats de la cerca. L'exposició pot consistir:

- En projeccions dels vídeos amb feines no estereotipades.
- En les projeccions dels vídeos dels alumnes que hem elaborat en l'activitat anterior.
- En fer una campanya de difusió (pluja d'idees; possibilitats o exemples):
 - Triem un lema motivador que engresqui a triar professions de forma lliure dels estereotips de gènere.
 - Dissenyem una campanya a les xarxes socials amb missatges curts.
 - Editem vídeos amb persones treballant, canviant-los la cara de forma que apareguin amb el sexe canviat.

Materials

- Projectors i/o pantalles per als vídeos de la darrera fase de treball.



Corresponsabilitat i cures



Corresponsabilitat i cures

Presentació

Comencem per copsar quines percepcions tenim sobre la importància de les tasques domèstiques. A partir d'aquesta reflexió i de la consideració dels diferents tipus de família, analitzarem conjuntament com repartim aquestes tasques a casa. Imaginem unes altres maneres de repartir-les. Analitzem també la importància econòmica de les tasques de cura, generalment invisibilitzades, gratuïtes i adjudicades majoritàriament a les dones. També la importància social d'aquesta mena de treballs. Acabarem amb uns compromisos concrets i personals de corresponsabilització.

Objectius

- Prendre consciència crítica respecte de la desigualtat en el repartiment de les tasques domèstiques i de cura de les persones.
- Adoptar una visió crítica pel que fa a la feminització, menysteniment i invisibilització de les tasques domèstiques i de cura.
- Identificar els rols existents dins de la família i prendre una opció personal proactiva vers la corresponsabilització en aquestes tasques.
- Aprendre a escoltar, posar-se en el lloc de l'altre/l'altra i negociar en funció de l'interès comú, dins del grup de convivència.
- Adoptar una posició oberta davant del ventall de diferents tipus de família presents a la nostra societat.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. Llegim en petits grups les opinions d'Ana Isabel Mera i Miguel Ángel Ortega (vegeu l'annex 1) extretes de la pàgina web *Mujer hoy*. Tots dos personatges són parella a la vida real, però amb versions diferents del repartiment de tasques. Parlarem sobre les següents qüestions:

- A ella li agraden les feines de casa? Per què? I a ell? Per què?
- Creieu que hi ha un repartiment igualitari de les feines de casa entre els dos? Per què?
- Les feines que ell fa són realment feines de casa del dia a dia?
- Ella comenta que, com que ell treballa més hores, ella fa més feines a casa. Consideres que és realment just, o com que treballen tots dos, ell hauria de fer tanta feina com ella?

- Creieu que és una parella amb una bona comunicació?

Farem una posada en comú de les respostes dels diferents grups. Es tracta de posar en valor les tasques domèstiques també com a feina. I de fer visible la injustícia del seu repartiment entre homes i dones.

2. Consultarem [l'enquesta d'usos del temps, en activitats diàries](#), de l'Institut d'Estadística de Catalunya, detallada per sexe i en comentarem els resultats:

- Observem les diferències per sexe pel que fa a) al treball remunerat i b) al temps dedicat a la llar: hi ha un desequilibri? Com podem explicar-lo?
- Observem també desequilibris en altres aspectes de la vida quotidiana? Quina conclusió podem extreure pel que fa a les prioritats d'un sexe i altre?

Fem aquest mateix estudi a casa. Durant una setmana l'alumnat farà una observació del temps dedicat per cada membre de la seva família a les diferents tasques que acabem de veure (a l'enquesta anterior). Cal fer una taula per a cada dia de la setmana i per a cada membre de la família:

Temps de cura personal.
Temps de treball remunerat.
Temps d'estudi.
Temps dedicat a la llar i família.
Temps dedicat a treballs voluntaris i reunions.
Temps dedicat a la vida social i diversió.
Temps dedicat a fer esport i activitats a l'aire lliure.
Temps dedicat a altres aficions i informàtica.
Temps dedicat a mitjans de comunicació.
Altres.

Un cop recollides les dades anònimes de tota la setmana, farem un estudi estadístic, calculant el temps dedicat a cada tasca per a) cada progenitor; b) els fills i filles.

Caldrà:

- Recollir i analitzar amb perspectiva de gènere, si hi apareixen, les anècdotes particulars de diverses famílies d'alumnes en relació amb el repartiment de tasques.
- Observar les desigualtats, especialment entre l'apartat de «llar i família» i «treball remunerat». Però també les desigualtats en altres àmbits.

b) Activitats de recerca d'alternatives

3. Consultem pàgines web on podem veure formes alternatives d'exercir la paternitat i la maternitat (algunes les tenim als annexos).

- Què vol dir la frase: «Allargar el temps de treball fa disminuir la productivitat?» Quines conseqüències té per a la vida quotidiana de les famílies?

- Quines experiències ens criden més l'atenció de les que hem visionat en els vídeos i entrevistes? Què passa quan un home s'implica més en la criança o les cures? Què perd i què guanya?

Sovint es culpa a les mares i no als pares de qualsevol problema amb les seves criatures? Per què creieu que passa això?

- Coneixeu i podeu explicar algun cas del vostre voltant en què les distribucions el temps dins de la família sigui diferent de la que hem vist a les activitats anteriors que predomina entre nosaltres?

Del llistat d'usos de temps que hem vist anteriorment, quines són les activitats més imprescindibles i necessàries? Qui les exerceix majoritàriament? Quines són gratuïtes i qui les exerceix majoritàriament? Us sembla justa aquesta diferència?

Fem un petit càlcul: a partir del càlcul dels usos del temps que hem fet abans, si el temps dedicat a la llar i família fos remunerat, què passaria? Investigueu quin és el sou mitjà de les persones que es dediquen a la cura o al servei domèstic. Us sembla just aquest sou en relació amb la importància del seu treball?

Ara apliqueu aquest sou a les persones de les vostres famílies que ho fan gratuïtament. Aquestes tasques, que en el cas de persones externes són considerades treball, quan ho fan els membres de la família, no. Quines conclusions en podem treure?

c) Activitats de transformació

4. Farem parelles o trios (no cal que siguin de noi-noia; podem representar altres tipus de família, com hem fet abans). El professorat els demanarà que imaginin que tenen uns 35 anys, que conviuen i que treballen fora de casa les mateixes hores.

Crearem grups distribuïts per tipus de família. Cada tipus de família té el seu contra model:

1.A Família heterosexual amb descendència. El pare treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores, la mare treballa a temps parcial de les 10:00 a les 15:00 hores. Infants de 3 i 5 anys.

1.B Família heterosexual amb descendència. El pare treballa a temps parcial de les 10:00 a les 15:00 hores i la mare treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores. Infants de 3 i 5 anys.

2.A Família heterosexual amb descendència. El pare treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores, la mare no treballa fora de casa. Infants de 2 i 4 anys.

2.B Família heterosexual amb descendència. La mare treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores, el pare no treballa fora de casa. Infants de 2 i 4 anys.

3.A Família heterosexual sense descendència. Ella treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores, ell treballa a temps parcial de les 10:00 a les 15:00 hores.

3.B Família heterosexual sense descendència. Ella treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores, ell treballa a temps parcial de les 10:00 a les 15:00 hores.

4.A Família heterosexual amb descendència. El pare treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores, la mare treballa a temps parcial de les 10:00 a les 15:00 hores. Adolescents de 12 i 15 anys que poden col·laborar a casa.

4.B Família heterosexual amb descendència. El pare treballa a temps parcial de les 10:00 a les 15:00 hores i la mare treballa a jornada completa de les 8:30 fins a les 19:30 hores. Adolescents de 12 i 15 anys que poden col·laborar a casa.

5.A Família monoparental amb descendència, formada per la mare amb un fill d'11 anys. La mare treballa a temps complet i rep una pensió del pare, que viu a part i que només s'emporta el fill un cap de setmana altern i un dia entre setmana.

5.B Família monoparental amb descendència, formada pel pare amb una filla d'11 anys. El pare treballa a temps complet, i té la custòdia compartida (la meitat del temps amb el pare i la meitat del temps amb la mare, que viu a part).

6.A Família formada per una parella homosexual de dos homes amb una filla adoptada de 14 anys. Tots dos treballen a temps parcial i la noia pot col·laborar a casa.

6.B Família formada per una parella homosexual de dues dones amb un fill de 14 anys. Totes dues treballen a temps complet i el noi pot col·laborar a casa.

De manera consensuada, cal que escriguin el diàleg en què una de les persones del grup es queixa que fa massa coses. Pot passar que arribin a un acord igualitari o bé que s'obri una discussió en què alguna persona no estigui disposada a col·laborar i a corresponsabilitzar-se de les feines comunes.

Es representaran les escenes imaginades. Farem una valoració al final de cada actuació, posant en relleu si el repartiment ha estat realment igualitari i si hi ha hagut una bona negociació o bé algú s'ha mostrat intolerant i inflexible.

Tot seguit llegirem el text «Amor, fem un tracte» (annex) i comprovarem fins a quin punt algunes de les situacions que hi apareixen han sorgit a les escenes representades. Es tracta, doncs, de fer-ne una anàlisi crítica i d'aprendre a negociar les prioritats de la vida quotidiana de forma igualitària. Això, sense deixar de banda l'anàlisi ètica de les desigualtats per raó de gènere.

Després d'aquestes presentacions, s'obrirà un debat entorn del compromís i responsabilitat de participar en les tasques domèstiques i de cura. En el debat, el professorat pot aportar els aspectes positius i de creixement personal que té participar en aquest tipus de tasques, especialment les de cura dels altres (i d'un mateix). Fer-se el llit és tenir cura dels altres i d'un mateix en no carregar excessivament de feina altres membres de la família.

Hom acabarà fent un llistat de compromisos concrets que cada persona (noies i sobretot nois) assumeix pel que fa a la seva responsabilitat domèstica per a la pròxima setmana. Cada alumne/a escriurà en un paper un llistat de compromisos (al voltant de 4), tancarà l'escrit dins d'un sobre amb el seu nom. Després, la professora o el professor recollirà els sobres tancats.

Al cap d'una setmana, la professora o el professor repartirà els sobres tancats. Cada alumne o alumna ha de reflexionar sobre el seu grau de compliment dels compromisos que havia assumit.

El professorat convidarà l'alumnat a continuar fent aquesta reflexió pel seu compte.

Materials

Fulls i retoladors o guix i pissarra.

Annexos

1. Opinions extretes de de la pàgina web *MUJER HOY*

<http://www.hoymujer.com/hombres/ellos-son-asi/tareas.casa,26550,03,2007.html>

Miguel Ángel Ortega, 40 anys. Cantant.

«M'avorreixen moltíssim les tasques de la casa, però no hi ha més remei que fer-les... Encara que és cert que n'Ana Isabel els dedica més temps, jo m'encarrego d'apanyar tota la part tècnica: arranjament d'electrodomèstics, reparació d'endolls, canvi de bombetes... el manteniment és cosa meva. Ho portem amb flexibilitat, per això no discutim per si fem o no alguna cosa».

Ana Isabel Mera, 39 anys. Fotògrafa.

«Al seu moment, fa 14 anys, vam repartir les tasques sobre la marxa. Va ser tot molt espontani. Potser el que pitjor porto és que a mi sempre em toca la planxa i que odio netejar la pols. Com ell treballa més hores que jo, acabo fent més tasques. Crec que és el just. Però si en Miguel s'adorm o bada amb aquest tema, l'hi comento. Encara sort que coincidim que tenir la casa lluenta no és un objectiu prioritari de la nostra vida; si no, estaríem tot el dia discutint».

2. Algunes pàgines web a consultar:

- o Associació [Yo no renuncio.](#)
- o [El club de las malas madres.](#)
- o [Papás blogueros.](#)
- o Projecte [Empapados](#) d'AHIGE i l'organització [Bientratar.](#)
- o [Sinnaps](#)

3. Text: «AMOR, FEM UN TRACTE»

Les negociacions formen part del dia a dia. Des que ens aixequem fins que ens n'anem a dormir pactem necessitats i desitjos de tota mena: emocionals, afectius, sexuals...

Per arribar a un acord en parella és imprescindible tenir en compte el punt de vista de l'altre o altra i buscar diferents alternatives. A més, cal valorar els avantatges i els inconvenients de les propostes i, sobretot, aprendre que per guanyar cal cedir.

No obstant això, no sempre s'arriba a un acord. Quan la parella no ho aconsegueix és important que tinguin en compte que continua existint un problema sense resoldre i que les seves conseqüències els poden començar a afectar. També han de parlar del malestar que senten per no haver arribat a un acord i expressar la seva postura, però respectant la de l'altre o altra. No cal treure el tema cada dia ni, per descomptat, posar males cares perquè fent això el que es pretén és coaccionar l'altre/a.

Encara tenim molts prejudicis socioculturals sobre la negociació. Un gran nombre de persones creuen que aquesta activitat és una mica indigna entre persones que s'estimen. Solen mantenir que és un mecanisme de l'àmbit públic i que fer-lo servir en l'àmbit privat pot entelar les relacions afectives. En realitat és tot el contrari, perquè la falta de comunicació a la parella crea «mals rotllos» que acaben afectant la relació. La clau, de nou, està a deixar de banda els retrets i parlar amb sinceritat i tacte. I és que pactar a temps pot salvar una relació.

ERRORS QUE PODEN ARRUÏNAR UNA NEGOCIACIÓ

- Demanar i no donar res a canvi: cal trobar un repartiment equitatiu per a les dues parts. Per guanyar cal saber cedir.
- No tenir clar els límits de l'acord: els interlocutors han de conèixer bé quines són les seves prioritats i plantejar-se fins a on es pot negociar.
- No anar al gra: és imprescindible ser sincer, clar i concís, sense perdre temps i desviar-se de l'objectiu.
- Aferrar-se a una posició: és un error insistir en una idea fixa sense escoltar el que l'altre/a ofereix. El més intel·ligent és ser flexible i estar obert a altres alternatives.
- Tancar un tracte abans d'hora: les presses, la tensió i l'ansietat són mals companys de negociació. Això ens pot conduir a tancar acords incomplets o, fins i tot, negatius. El millor és tenir cautela i negociar amb temps.



Sexualitat i relacions afectives



Sexualitat i relacions afectives

Presentació

Aquesta unitat és important perquè els canvis corporals i psíquics en l'adolescència fan que la sexualitat (entesa com a gaudi i plaer, com a comunicació a través del cos) ocupi un paper central a les seves vides. Començarem, doncs, per conèixer millor el nostre cos i els nostres desitjos. I tot seguit mirarem de quina manera podem continuar explorant-los i expressar-los de manera assertiva i plaent, procurant evitar les relacions tòxiques i invasives.

Aquesta unitat està fonamentalment adreçada al començament de l'ESO, a l'edat de 12 anys, que correspon a una etapa primerenca de la pubertat. És molt recomanable que s'hagin fet prèviament altres activitats en què es treballin l'assertivitat, les lletres de les cançons, la imatge corporal, o la gestió de les emocions..., ja que les activitats que desenvoluparem es basen en les anteriors.

Objectius

- Continuar coneixent el propi cos i a reconèixer els propis desitjos i fantasies sexuals.
- Expressar aquests desitjos de la forma més clara i assertiva possible, per mitjà de la paraula i de l'expressió corporal.
- Rebutjar de manera decidida les conductes invasives i violentes en el terreny emotiu-sexual, tant les pròpies com les de les altres persones amb qui interactuem.
- Escoltar de forma activa i interactuar de manera empàtica amb els desitjos expressats per altres persones en el camp emotiu-sexual.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1a fase: Exploració i autoconeixement

Resulta interessant separar el grup entre nois i noies. Seria important que el grup de noies comptés amb una professora i el de nois amb un professor.

La nostra experiència ens diu que hi ha diferències entre l'expressió de la sexualitat de noies i de nois i que hi ha més confiança (almenys al començament) si la dinàmica es fa de forma segregada per sexes. Més tard, a la segona fase, ja farem la posada en comú.

1. Cada grup es reunirà per separat amb la professora o el professor corresponent.

Dins de cada grup, la professora o el professor que farà de monitor/a de l'activitat ha de començar per preguntar-los què entenen per sexualitat: si una ocasió de passar-s'ho bé; si també de comunicar-se amb una altra persona amb qui es posa confiança; etc. Cal explicar que parlarem de la nostra sexualitat com una manera de comunicar-nos a través del nostre cos amb la resta. Que no es tracta només ni principalment de parlar dels nostres genitals i de com es produeixen les penetracions. Hi està relacionat el nostre món emocional i, per tant, també afectiu.

2. Tota expressió comença primer amb l'autoconeixement del propi cos: què sentim, què ens agrada fer i que ens facin?

Els preguntarem si coneixen els seus cossos, si han fet exercicis d'autoexploració (com els que apareixen en alguns llibres d'educació sexual o a tallers de sexualitat).

3. Ara, però, del que es tracta és de conèixer les pròpies sensacions corporals.

Per treballar-ho, llegirem en veu alta les dues històries que trobem a l'Annex 1: la història d'en Marc (per al grup dels nois) i la història de na Marta (per al grup de les noies).

Cada noia o cada noi, dins del seu grup respectiu, pensarà i escriurà en un full (de forma anònima) les respostes a la pregunta següent:

- Com en Marc, com na Marta, quan he tingut fantasies o somnis sexuals, què és el que m'atreu i què no?

4. Si l'ambient és de confiança, es demanaran voluntaris o voluntàries per llegir en veu alta el que han escrit i després comentar-ho en el grup. Si la situació resulta violenta, es pot fer el següent: recollir i repartir els fulls aleatòriament entre l'alumnat per tal de protegir l'anonimat. En aquest cas, abans de tot, s'hauria de recalcar, d'alguna manera, que no es pot fer comentaris sobre la possible autoria dels escrits.

En tot cas, la professora o professor haurà de remarcar la importància de l'autoconeixement. I que aquesta experimentació de fet dura tota la vida. Ara, per tant, només l'estem començant; caldrà donar-se temps i prendre-s'ho com un fet agradable i sense angoixes, com el que és, com un plaer.

5. Tot seguit, podrem passar a una segona part de l'autoexploració, ara ja en relació amb altra persona. Ho fem de forma similar: es tracta de respondre en fulls anònims la pregunta següent:

- Què m'agradaria que em fessin i què no?

Seguim el mateix procediment que en el cas anterior. Aquí, a la posada en comú, es pot comentar el context, que és fonamental: com ens imaginem la relació, la persona amb qui la tenim, l'ambient, com volem expressar l'atracció que sentim, com ens agrada que ens ho facin saber, amb delicadesa, sovint de forma subtil...

6. Un cop fetes les dues dinàmiques per separat (nois/noies), fem una trobada conjunta per explicar-nos unes als altres i uns a les altres de què hem estat parlant per separat.

En aquest punt de l'activitat caldria, si és el cas, ressaltar les semblances i les diferències en la forma de sentir el desig sexual de nois i de noies; de comprovar si és certa o no la idea que les noies el viuen més lligades a les emocions i els nois no tant.

En el cas que fos així, cal ser-ne conscient i estar al cas dels perills que cada model comporta i que podríem debatre: el perill de perdre's la part més afectiva per part dels nois; el perill de fer-se il·lusions amb l'amor romàntic (del qual ja hem parlat en un mòdul anterior) per part de les noies.

També convé fer reflexionar en allò que hem estat experimentant: la sexualitat com un fet que se sent i s'expressa amb tot el cos i no només amb els genitals i que va més enllà de la penetració.

2a fase: Expressió

7. En aquesta fase barrejarem nois i noies. Farem tàndems de forma aleatòria (parelles noi-noi; noia-noi, noia-noia). Intentarem que cada parella tingui espai i que estigui prou separada de la resta per tenir intimitat i que es pugui bellugar amb certa facilitat.

Cada tàndem es col·loca de cara, mirant-se als ulls, sense tocar-se.

La professora i el professor s'aniran alternant en l'ús de la paraula al llarg de tota l'activitat.

Es tracta que l'alumnat de manera individual i en silenci es centri una estona en l'exercici anterior («què m'agradaria fer i què m'agradaria que em fessin?» I «què no m'agradaria?»). Un cop recordem què era el que ens dèiem a nosaltres mateixos/es, ara es tracta de fer el pas següent:

- Com ho explico a la meva parella?

El professorat insisteix en el fet que cal fer-ho de forma delicada, respectuosa, seductora, etc. Provarem de fer-lo sense paraules, només amb gestos i sense contacte físic amb l'altre/a. Una gran part de la comunicació (especialment quan parlem de les relacions emocionals i sexuals) es fa amb el cos, no amb paraules. Ho provarem. Queda clar que es tracta d'explicar què ens agrada i què no. Però la parella que ens ha correspost no és la parella sexual! Només és un company o una companya de classe.

Proposem que l'exercici es faci en tres etapes (anomenem A i B els dos membres de cada tàndem, que —recordem-ho— poden ser dos nois, dues noies o un noi i una noia). Cada etapa durarà el temps necessari a judici del professorat, però serà un temps limitat:

Etapa 1: **A** explica amb gestos a **B** què li agrada i què no, segons el practicat anteriorment.

Etapa 2: **B** repeteix amb paraules el que ha entès del que li acaba d'explicar A amb gestos.

Etapa 3: **A** assenteix o no (sempre només amb gestos) el que ha explicat B.

Si cal, es torna a repetir l'activitat un altre cop, per tal d'aconseguir una millor comunicació.

Tot seguit, passem a fer-lo a l'inrevés: ara serà **B** qui haurà de callar i explicar amb gestos el que li agrada i el que no i **A** qui haurà de comprovar que ho ha entès.

Al final, es fa una posada en comú de l'activitat amb tot el grup on es podran expressar algunes de les experiències viscudes.

8. Ara el professorat podrà explicar el perquè d'algunes de les regles de l'exercici: com abans de tocar o d'entrar en l'espai d'una altra persona hem de tenir la seva aprovació (que no cal que sigui de paraula): per això hem assajat la comunicació no verbal; d'altra banda, sempre hem de fer-nos entendre cada vegada millor i la sexualitat és un camp molt bo per fer-ho; que aquest aprenentatge dura tota la vida i que sempre hem d'estar amatents al que l'altra persona i les altres persones en general ens diuen; que els malentesos són causa de molts conflictes (no només, però també) de parella; que quan algú de la parella diu NO és NO i que només el SÍ és SÍ; etc. Si cal, es pot recordar el treballat en mòduls anteriors sobre assertivitat.

3a fase: Els models socials: la pornografia

9. Podem començar per passar el vídeo [Oh, my goig!](#) de BTV (sobretot els 8 primers minuts). Quines preguntes ens suscita?

Hem de parlar clarament dels models de relacions sexuals que ens presenta la pornografia. Ens pot servir de guia [aquest document](#). O [aquest altre](#).

I parlem de la nostra experiència amb la pornografia:

- Si heu mirat pornografia, creieu que hi ha diferències entre el que surt a les pel·lícules i la realitat?
- Quins mandats, quins models de relació hi surten? Quins papers hi tenen els homes i quins les dones?

Per exemple, els homes han de portar sempre la iniciativa sexual i estar sempre disposats a tenir relacions en qualsevol moment, com sovint passa en aquestes pel·lícules? Hi surten homes que tinguin problemes d'erecció? Hi surten relacions sexuals sense penetració? I sense que hi intervinguin els òrgans genitals? Hi ha escenes en què una de les persones es negui a continuar la relació?

- Creieu que les relacions que hi surten són sempre consentides o hi ha violència? Quin paper penseu que hi té l'afectivitat?

- Llavors, el que heu vist al porno, us ha servit a les vostres experiències sexuals? En què? Diríeu que us ha ajudat a tenir relacions en què heu gaudit vosaltres, però també l'altre, l'altra, els altres?

- Gosaríeu fer una campanya (amb vídeos gravats per vosaltres) per conscienciar la resta de companyes i companys del vostre centre, amb aquestes conclusions sobre el consum de pornografia?

4a fase: Els «gurus de la seducció»

10. Consultem alguna pàgina per aprendre a lligar. Especialment, les escrites per homes que donen indicacions de com conquistar dones (per descomptat, sempre pensen en relacions heterosexuales). Podem començar per [consultar la wikipèdia](#) o llegir el llibre *El método*, de Neil Strauss. O bé seguir els consells que apareixen en els seus vídeos o en l'anomenat [mètode Mystery](#).

- Què us suggereix el terme «conquistar» com a indicador d'atraure algú o alguna a mantenir una relació sexual?

- Segons el mètode, creieu que hi compta el desig de l'altra part, que en aquest cas és una dona?

- Per què aquí compta la quantitat (el temps, el nombre de «conquestes») més que la qualitat? És important la quantitat de relacions? I la mida dels genitals?

- Creieu que aquest mètode serveix per establir relacions gratificants i igualitàries?

- El sexe per Internet, els xats i les trobades presencials amb persones desconegudes, quins avantatges i quins inconvenients creieu que tenen? Quins criteris creieu que cal tenir al respecte?

- Som conscients que una sola relació sexual amb penetració pot deixar embarassada una noia? Què cal fer-hi, doncs?

- Es continua veient de forma diferent una noia que hagi mantingut moltes relacions sexuals que un noi? Per què?

- Per què hi ha nois que pateixen ejaculació precoç? És només una malaltia que es cura amb medicaments?

- És un problema per a un noi no ejacular en una relació amb penetració?

- Hi ha qui concep les relacions com un esforç o gairebé com un examen?

- Què penseu del model de relació (i de la frase!!): «*Aquí et pillo, aquí et mato!*»?

- I de la frase: «No em fotis» (= «No me jodas»)? Per què s'associa la relació sexual amb penetració amb fastiguejar l'altre/a?

- És cert que algunes noies es fan il·lusions creient que algú les estima quan en realitat tan sols vol tenir relacions sexuals amb elles? Li passa això també a alguns nois?

- Es poden tenir relacions sexuals sense amor? I tenir una relació amorosa sense sexe?

- Etc.

Fem-ne una posada en comú, aplicant-hi una perspectiva de gènere: què s'espera dels homes en les relacions sexuals? Fins a quin punt això ens ajuda a tenir relacions d'igual a igual i plaents?

5a fase: Estudiant els abusos sexuals

11. Fem una cerca informàtica sobre casos apareguts a la premsa d'abusos sexuals: abusos a menors, violacions, etc. N'imprimim els titulars i en fem una exposició de fotografies i un collage. Tot seguit, fem un debat:

- Per què la major part dels agressors són homes? Hi té a veure també el seu estatus de poder?
- Quina concepció de la sexualitat hi ha darrere d'aquests actes? Com creieu que l'agressor ve la persona agredida?
- Creieu que l'agressor també en gaudeix, d'alguna manera? De quina manera?

b) Activitats de recerca d'alternatives

12. Aprenem a deixar la relació: Plantegem a l'alumnat si coneix casos en què una relació de parella s'hagi acabat per Whatsapp o simplement fent un *ghosting*. Poden ajudar veure vídeos com [aquest](#).

- Què creieu que sent la persona que deixa o bloqueja a l'altra? Per què ho fa? Quin paper hi té la por al compromís? És una actitud responsable?
- Com se sent la persona deixada?
- Què creieu que caldria haver fet?

13. Coneixeu algun cas en què la noia hagi volgut avortar? Si és així, sense donar noms, podeu explicar el cas?

- Per què ha avortat?
- Creieu que es tracta d'un cas d'irresponsabilitat el no haver pres precaucions? Crieu que el noi ha tingut també una actitud responsable? Què haurien d'haver fet?

14. Hi ha hagut alguna història d'amor (a la literatura, al cine, a les revistes del cor) que us sembli modèlica pel que fa a respectuosa, igualitària?

c) Activitats de transformació

15. Recordeu algun conte que ens hagin explicat quan érem infants i que parli de l'amor i de les relacions de parella? Farem una posada en comú dels que recordem. En triem un dels que vagin sortint: que una persona en recordi la història.

Representarem entre tothom aquesta història i després intentarem fer-ne una versió alternativa. Aquests són dos exemples, entre molts altres que poden aparèixer:

- *La Caputxeta vermella* dels germans Grimm: quina conclusió moral vol l'autor que en traieu? Què simbolitza el llop com a agressor?

- Un altre: *La bella dorment* de Perrault i Grimm: quin paper es reserva a ella al conte i quin paper al príncep?
- Podem donar la volta a la història i imaginar un altre desenvolupament i final?

16. Acabem escrivint amb tot el grup una història en què aparegui una relació entre dues o més persones que mantinguin relacions sexuals de manera consentida. La història hauria d'incloure algun intent de conducta invasiva o violenta que l'altra persona sigui capaç de rebutjar. Intentem posar sobre la taula, doncs, històries de sexualitat positiva. Poden ser històries reals o imaginades. Fins i tot podem animar a l'alumnat que les escrigui per ser llegides en veu alta.

Materials

- Una sala o aula amb prou espai on les cadires es puguin desplaçar lliurement, de tal manera que es puguin agrupar nois i noies per separat i sense interferències, i on hi hagi una relativa intimitat per tal que, en un moment donat, cada parella pugui parlar sense que la resta els escolti.
- Si fem una campanya informativa: els mòbils per fer les gravacions de vídeo. Caldrà potser assessorament per editar-los i difondre'ls.

Annex 1: Històries de na Marta i d'en Marc

Història de na Marta

Na Marta té ara 14 anys i ja des de fa un temps ha començat a sentir canvis al seu cos: ha tingut la primera regla, li han crescut els pits (tot i que ella hagués volgut que li creixessin encara més), li han sorgit pèls a moltes zones del cos: a l'entreuix, aixelles...

Però ara, al bany, al llit, fins i tot anant pel carrer, quan es toca comença a sentir sensacions noves, de plaer. Ho ha comentat amb les amigues i han rigut veient que a totes els passa, tot i que cadascuna ho sent de forma diferent.

Alguns cops, de nit, té somnis en què s'imagina estant amb un noi que li agrada. També ho ha comentat amb les amigues i n'Helena li ha dit que a ella li passa també, però somiant amb noies...

Història d'en Marc

En Marc té ara 14 anys i des de fa temps ha començat a notar sensacions estranyes al seu cos. Per una banda, li comença a canviar la veu, a sortir-li barba i pèls a l'entreuix i per tot el cos, i a créixer-li una mica el penis...

Però d'altra, a la dutxa, al llit, quan es toca, ha començat a notar sensacions noves, que li agraden. Algun cop ho ha comentat amb els companys. Aquests, els amics, li diuen com s'ha de tocar, però del que li diuen hi ha coses que li agraden i altres que no. Pensa que cadascú és diferent i que el que li agrada a un no sempre li agrada a un altre.

De nit, de vegades té somnis i acaba mullat. Aquests somnis tenen a veure amb algunes noies que veu al camí de casa al col·legi. Ho ha comentat amb els companys i n'Enric li ha confessat que a ell li passa el mateix, però amb nois...

Annex 2: Algunes pel·lícules i sèries per tractar el tema de la sexualitat

- [*Oh, my goig.*](#) de BTV
- *Close*, de Lukas Dhont (2022)
- *Mon nom est clitoris* de Daphné Leblond. (2019) (documental)
- *Sex education* (2019), sèrie de Netflix, creada per Laurie Nunn.



Diversitat i orientació sexual



Diversitat i orientació sexual

Presentació

Farem una reflexió col·lectiva al voltant del concepte de diversitat de tota mena. La presentarem com a natural, present arreu i com a característica positiva (és la uniformitat la que és artificial i empobridora).

Aplicarem aquesta valoració a la diversitat sexual, tot distingint entre la diversitat sexual, la diversitat de gènere i la diversitat d'orientació o preferència sexual.

Aquesta unitat l'hem d'entendre com a continuació de l'anterior, dedicada a la sexualitat i relacions afectives.

Objectius

- Valorar positivament la diversitat de tota mena com a factor d'enriquiment personal i social.
- Comprendre i apreciar les diferències entre sexe, gènere, preferència o orientació sexual, així com les diverses expressions de gènere que hi ha.
- Comprendre i valorar les diverses expressions de gènere i de preferència o orientació sexuals.
- Rebutjar la lgtbifòbia en totes les seves expressions, així com els intents d'uniformització.
- Desvincular masculinitat de lgtbifòbia.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. Som diversos/es. Comencem per moure'ns per l'espai lliurement. Caminant, sense tocar-nos, mirant-nos uns/es als altres. En un moment donat, el professorat demanarà que es formi una filera, començant en un extrem per les persones més altes i en l'altre les més baixes.

Quan ho hagin fet, se'ls que la desfacin i tornin a caminar lliurement per l'espai, mirant-se, sense tocar-se. El/la professor/a els anirà demanant que s'agrupin, en filera, segons una sèrie de característiques físiques: per exemple, segons el color dels ulls (més clar a més fosc). Quan estigui feta, demanarà a qui estigui al començament de la fila que passi per tota la fila mirant els ulls a tothom. Quan hagi acabat, es posarà al seu lloc i el o la següent de la fila farà el mateix i així fins al final.

L'exercici finalitzarà amb una reflexió individual i col·lectiva sobre la diversitat:

- Heu comprovat que no som idèntics?
- Heu vist si és vista de la mateixa manera una persona alta que una baixa (o potser no?), amb ulls més clars que una amb ulls més foscos? Per què algunes diferències són vistes de forma desigual i altres no? Hi ha diferències que són vistes de forma desigual (per exemple, el color de la pell, el ser més o menys gras, etc.)?
- Com us heu sentit en comprovar aquestes desigualtats de tracte? Us semblen justes?

2. Posicionament: Sexe, gènere i orientació sexual

a) Un cop introduït el concepte de sexe (com a conjunt de característiques biològiques: genitals, hormones, cromosomes), farem el mateix exercici anterior, començant per moure'ns per la sala, mirant-nos sense tocar-nos, però percebent les diferències sexuals entre ells i elles. En un extrem de la sala el/la professor penjarà un cartell amb la paraula «Home» i en l'altre extrem penja un altre cartell amb la paraula «Dona». Dibuixarà una línia imaginària longitudinal entre aquestes dues paraules. Demanarà a l'alumnat que trobi la seva posició en l'espai, al voltant d'aquesta línia, entre les categories de sexe biològic Home/Dona.

Lavors, reflexionarem a partir d'aquestes preguntes:

- Observa la posició que has triat. Per què l'has escollit?
- Quines similituds i diferències hi ha entre les persones que estan a prop teu? I entre les que estan més lluny?
- Sabeu que hi ha persones intersexuals que poden tenir característiques biològiques no coincidents amb el model binari de dos sexes?

El professorat triarà una noia i la canviarà de posició:

- T'agradaria canviar la teva posició? Com et sents ara?
- El professor o la professora triarà un noi i el canviarà de posició:
- T'agradaria canviar la teva posició? Com et sents ara?

b) Introduïrem el concepte de gènere (com a construcció cultural d'allò que tothom considera masculí o femení). Farem la mateixa dinàmica anterior, movent-nos lliurement per l'espai i observant les característiques «de gènere» de cada persona (com es mou, com va vestida, etc.).

En un extrem de la sala el professor o la professora penjarà un cartell amb la paraula «Masculí»; en l'altre extrem penjarà un altre cartell amb la paraula «Femení». Dibuixarà una línia imaginària longitudinal entre aquestes dues paraules. Demanarà a l'alumnat que trobi la seva posició en l'espai, al voltant d'aquesta línia, entre les categories de gènere «Masculí» i «Femení». El professor o la professora explicarà que, encara que acostumen a estar relacionats, les categories sexe biològic i gènere són diferents. Una persona amb sexe biològic «home» pot tenir uns rols de gènere, actituds i comportaments femenins. Per exemple, homes que cuiden els seus fills, que són sensibles, que donen menys importància a la carrera professional, etc.

Reflexionarem sobre l'experiència:

- Observa la posició que has triat. Per què l'has escollit? Estàs més a prop o lluny de la categoria sexual que has escollit abans?
- Quins elements (comportaments, conductes, normes, status...) defineixen la posició de gènere que has triat?
- Quina ha estat la influència de la teva història personal i familiar i la teva cultura en l'elecció de la teva posició de gènere?
- Mira als que estan a prop teu. Quines similituds i diferències tenen amb tu? Mira els que estan lluny de tu. Quines similituds i diferències tenen amb tu?

El professor o la professora triarà una persona situada a prop del rètol «Femení» i la canviarà de posició:

- T'agradaria canviar la teva posició? Com et sents ara?

El professor o la professora triarà una persona situada a prop del rètol «Masculí» i la canviarà de posició:

- T'agradaria canviar la teva posició? Com et sents ara?

Si hi ha hagut algun noi que s'hagi situat al cantó del rètol «Femení», o noia que s'hagi situat al cantó del rètol «Masculí» els demanarà:

- Què t'ha portat a posar-te aquí?

Si hi ha hagut algun noi o noia que s'hagi situat al mig, se'ls demanarà:

- Què t'ha portat a posar-te aquí?

Acabarem posant en comú què ha passat. (la força de la pressió del grup, sobretot per als nois, la dificultat de posicionar-se lliurement, etc.).

c) Introduïrem el concepte d'«orientació o preferència sexual» (generalment classificada en funció del sexe que cada persona troba sexualment atractives).

Farem la mateixa dinàmica, movent-nos lliurement per l'espai i intentant percebre les diferències d'orientació sexual.

En un extrem de la sala el professor o la professora penjarà un cartell amb la paraula «Heterosexual», en l'altre extrem penjarà un altre cartell amb la paraula «Homosexual». Dibuixarà una línia imaginària longitudinal entre aquestes dues paraules. Demanarà a l'alumnat que trobi la seva posició al voltant de la línia entre aquestes dues categories.

Abans els explicarà l'escala de Kinsey que intenta mesurar l'orientació sexual, des de les 0 (exclusivament heterosexual) fins a 6 (exclusivament homosexual).

- 0 Exclusivament heterosexual.
- 1 Predominantment heterosexual; només esporàdicament homosexual.
- 2 Predominantment heterosexual, però més que esporàdicament homosexual.
- 3 Igualment heterosexual i homosexual (bisexual).
- 4 Predominantment homosexual, però més que esporàdicament heterosexual.
- 5 Predominantment homosexual, només esporàdicament heterosexual.
- 6 Exclusivament homosexual.

També hi ha la possibilitat que l'alumnat no sàpiga (o no vulgui) posicionar-se dins de l'escala Kinsey, o que es declari asexual.

Reflexionarem sobre el resultat:

- Què sents en la posició en què t'has posicionat?. Mira les similituds i diferències de les persones que estan a prop i lluny teu.
 - Què se sent si pertanyes a un grup majoritari o a un minoritari?
 - Què creieu que provoca més rebuig: el cas de dues noies lesbianes o el de dos nois gais?
- Fem una recopilació d'insults que tinguin a veure amb l'orientació sexual: com ara «maricó», «calçasses», «marimatxo», etc. Per què l'orientació sexual no heterosexual provoca rebuig i fins i tot pot ser excusa per l'assetjament o bullying? Hi té a veure el gènere? És a dir, un gai es pot considerar poc masculí? Per què?

En aquest darrer punt hem de parlar dels vincles que hi ha entre la masculinitat (més que no pas la feminitat) tradicional i la lgtbifòbia.

Ara canviarem la posició dins de l'escala Kinsey. Per exemple, qui estigui col·locat/da en el 0 (exclusivament heterosexual) s'haurien de repartir entre els altres números. En silenci, en aquesta nova posició, se'ls demanarà que escriguin les seves reflexions entorn als potencials canvis que poden sorgir en la seva família, amics, escola, futur, etc. en aquesta nova posició. Per parelles, l'alumnat comentarà aquests canvis i sensacions. Després en comú tothom tindrà oportunitat de reflexionar sobre el que ha passat i sentit.

b) Activitats de recerca d'alternatives

3. Responem personalment aquesta enquesta i després en comentem els resultats:

	Vertader	Fals
Els gais i les lesbianes poden ser individus feliços que estan orgullosos del que són.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Els homes gais generalment es converteixen en floristes, perruquers i dissenyadors d'interiors.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Les lesbianes volen ser homes.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Els i les adolescents que tenen experiències sexuals amb persones del seu mateix sexe no necessàriament són gais o lesbianes.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Els heterosexuals també poden tenir la SIDA.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ser homosexual pot significar ser condemnat a mort en alguns països.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Els bisexuals són persones confuses.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
A Espanya els gais i lesbianes es poden casar i adoptar fills.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
L'homosexualitat és reconeguda com una malaltia mental per l'Organització Mundial de la Salut.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

	Vertader	Fals
Sempre podem dir si una persona és gai o lesbiana per com es mou, com parla.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Un noi i una noia sempre s'estimaran més entre si que no pas dos nois o dues noies.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Un/a educador/a o animador/a que sigui homosexual no pot educar infants ni joves adequadament.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Els gais i les lesbianes a Espanya tenen els mateixos drets que tothom.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Cal comentar les possibles diferències entre la situació legal i la consideració social que tenen les pràctiques sexuals.

c) Activitats de transformació

4. El professorat proposarà a l'alumnat una campanya per visibilitzar i integrar els fets homosexual i bisexual al centre escolar.

Grup 1: Revisarà la bibliografia i filmografia del centre escolar i buscarà literatura, assaig, pel·lícules, etc, que tractin el tema de l'orientació sexual. Elaborarà una llista que donarà al responsable de compres i de la biblioteca per tal d'adquirir el material i completar el fons bibliogràfic del centre. Per exemple: *Philadelphia*, *Call me by your name*, *Smiley*, *Girl*, *Close*, *Brokeback Mountain*, *La ley del deseo*, *Mi Idaho Privado*, *Querelle de Brest*, *La vida de Adèle*, etc.; o bé *Haz que no parezca amor*, de Roy Galán; *Acéptate, acéptalo* de Alan Ellis i Bob Power, *Amor sin nombre* de Brian Whitaker, *Diario de un adolescente gay* d'Iñigo Lamarca, *Comprendiendo la homosexualidad* de Jokin de Irala, etc.

Grup 2: Crearà una sèrie de pòsters amb la intenció de visibilitzar personatges homosexuals (escriptors o escriptores, personatges històrics, del món de la ciència, artistes,...) Als pòsters hi haurà la foto del personatge, el nom, la seva professió o la raó de la seva fama i la seva orientació sexual. Els pòsters es penjaran en un lloc visible del centre. Per exemple: Luis Cernuda, Federico G. Lorca, Jaime Gil de Biedma, Virginia Woolf, Jean Genet, Gertrude Stein, Marguerite Yourcenar, Oscar Wilde, Safo, etc.; Michelangelo, Caterina d'Erausa, Alexandre el Gran, Francis Bacon, Sant Agustí d'Hipona, Leonardo da Vinci, Txaiovski i, com a bisexual, Juli Cèsar.

Grup 3: Farà un pòster o mural contra la lgtbifòbia. Poden utilitzar dades de la situació i persecució de l'homosexualitat i la bisexualitat al món, casos de persones assassinades, empresonades o maltractades pel fet de ser homosexuals o bé eslògans o lemes contra la lgtbifòbia, etc.

Grup 4: Una campanya publicitària de vídeos breus (de 20 segons) que es projectaran a les pantalles del centre a favor de la valoració de la diversitat d'expressions de gènere i d'orientació sexual. Cal crear *memes*, lemes o eslògans i petites actuacions, fent servir l'humor i la provocació.

Materials

Necessitem un espai on l'alumnat es pugui moure lliurement per fer les dinàmiques. Sense entrebancs, ni taules ni cadires.

Cal preveure els materials necessaris per a la campanya de difusió.



La gestió de les emocions



La gestió de les emocions

Presentació

A partir de recordar (i reviure dramàticament) situacions de frustració, sentim i analitzem els sentiments de ràbia i les diverses formes d'expressar-la que tenen nois i noies: l'autoagressió i l'agressivitat.

Es tracta, a partir d'aquí, d'explorar diverses formes d'expressar la ràbia de forma no violenta, però decidida (per mitjà del crit, dels sons, dels gestos...).

L'activitat acaba amb uns exercicis de relaxació i una posada en comú de les sensacions i sentiments que hem experimentat, de forma que ens serveixi per a la nostra vida quotidiana.

Objectius

- Analitzar les bases de les frustracions i de la ràbia consegüent.
- Analitzar les components de gènere en aquestes manifestacions.
- Aprendre tècniques d'alliberament de la ràbia i de l'agressivitat prosocials i assertives.
- Distingir entre els conceptes de frustració, ràbia, agressivitat i violència.
- Donar eines i pautes de relaxació per tal de connectar amb el món interior i els sentiments propis en un context més harmònic.
- Analitzar el model que considera acceptables les manifestacions violentes i que menyspreja les altres manifestacions no violentes com a covardia.
- Aprendre a mirar els conflictes des de fora, sense deixar que ens afectin, de forma que perdem el control sobre els nostres actes.

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1a fase: la professora o el professor demanarà a l'alumnat que es concentrin en alguna experiència de frustració que hagin experimentat. És a dir, una situació en què s'han vist privats/des d'alguna cosa que havien desitjat.

Podria ser convenient que cada alumne/a escrivís un relat amb la situació que recordi.

2a fase: es triaran un parell d'històries a l'atzar (després d'haver-ne llegit algunes, unes de nois i unes altres de noies, triem una història d'un noi i una altra d'una noia).

La professora o el professor els ajudarà a fer notar si hi ha diferències entre nois i noies a l'hora de respondre a la sensació de frustració. Si els nois reaccionen de forma més «cap enfora» i si les noies reaccionen més «cap a dins».

- L'alumnat (un parell o tres alumnes) representarà les dues situacions triades en forma dramatitzada.

3a fase: sentim la ràbia. La professora o el professor explicarà què és el sentiment de ràbia, aquella sensació que experimentem a conseqüència de la frustració.

- Es fa silenci, el o la docent demanarà a cada alumne/a que tanqui els ulls i que senti en el seu interior aquella ràbia que correspon a la història que ha elegit (i/o escrit).

4a fase: expressem la ràbia. Ja hem dit abans que la ràbia pot sortir cap a dins (autoagressió) o cap enfora (agressivitat). L'autoagressió no tan sols pot ser física (per exemple, donar-se cops, autolesionar-se, etc.) sinó també mental (autoinsultar-se, desvalorar-se, etc.).

b) Activitats de recerca d'alternatives

- Contra el que possiblement l'alumnat pensi, la professora o el professor els dirà que cal expressar la ràbia vers enfora i els convida a fer-lo, però de forma no violenta, sense fer mal a les altres persones.

- Els preguntarà: de quina manera podem expressar la ràbia? Si ho fem de forma exterior s'anomena agressivitat. És un comportament propi de molts animals, que ensenyen les dents o les urpes, però que generalment no arriben a enfrontar-s'hi.

- Cercarem entre tothom formes de manifestar la nostra agressivitat sense violència. Per exemple, cridar, practicar esports de contacte...

Es pot passar en aquest moment el fragment del film *Cabaret*, quan Liza Minelli es posa sota un pont i aprofita el soroll d'un tren que passa per sobre per xisclar. Explica al seu amic que això l'ajuda a treure la ràbia interior.

- Podem fer entre tothom un exercici semblant. Concentrem-nos en la nostra ràbia i cridem. Ho fem no per fer xivarri, sinó per descarregar tensió! També els podem demanar si algú o alguna ha tingut una experiència semblant: per exemple, cridar tot posant música a tot volum, anar a la muntanya o a un lloc aïllat per xisclar, etc.

- Es demanarà a l'alumnat que cerqui un animal amb el qual se senti identificat per tal d'expressar la ràbia. Per exemple, de primer un gos. Es tractarà llavors que les i els alumnes vagin passejant-se per la sala. Ensenyem les dents, bordarem, mostrarem el nostre enuig, però sense tocar-nos ni molt menys entrar o envair el terreny de l'altre/a.

- En segon lloc, imitem el goril·la. Mostrarem el pit, les dents, ens donarem cops al pit, però també ens privarem d'atacar i tocar les altres persones.

Es pot demanar a l'alumnat amb quins altres animals se senten identificats. Per exemple, l'elefant (lentitud, insensibilitat davant dels atacs de l'ambient, només resposta agressiva en darrera instància), l'ós, etc.

En tots els exercicis, ens centrarem en la nostra ràbia, pensarem en el que ens fa mal i, amb totes les forces, cridarem, buscant d'una manera personal la forma d'expressar-ho. Això durant 5 minuts i fins que la professora o el professor digui prou.

- Explorarem una altra manera, mitjançant moviments: expressarem la ràbia i l'agressivitat sense cridar, però amb gestos, moviments de mans i cara. Prohibit tocar-se i molt menys fer-se mal!

- Per últim, l'expressarem amb l'exercici físic. Ho fem cada dia amb l'esport (córrer, fer bicicleta, peses, practicar boxa, judo, karate o altres esports de contacte...) vàlvula de sortida de l'agressivitat. Ara ho farem d'una altra manera. La professora o el professor els donarà un tub de cartró, els/les situarà davant d'uns matalassos o una cadira i els/les convidarà a donar cops amb el tub, al mateix temps que senten la ràbia interior. L'exercici durarà uns 5 minuts, sense cridar, només colpejant. Sempre sense tocar-se entre si i sense fer-se mal.

Al final, tothom ha d'acabar cansat i exhaust, amb la sensació d'haver tret fora tot el que portava a dins.

c) Activitat de transformació

5a fase: posada en comú i valoració de l'experiència (breument). Podrà girar al voltant de qüestions com ara les següents:

- Hi ha hagut diferències entre les formes de manifestar-se dels nois i de les noies? Per què ha passat això?
- Recordeu alguna escena semblant a la vostra vida quotidiana? Algú/na en podria explicar alguna anècdota al respecte?
- Els ha costat als nois menys manifestar l'agressivitat que a les noies? Ha resultat difícil controlar-se per no actuar de forma violenta i fer mal a un altre noi? I a una altra noia?

6a fase: relaxació. Un cop haurem tret allò que ens «corcava» per dintre, ara estarem en disposició de relaxar-nos.

- Primer, abaixarem el llum, posarem una música relaxant per crear un ambient propici.
- Tancarem els ulls, ens concentrarem en la respiració. Sense fer cap esforç, sentirem com entra i surt l'aire en la boca, la gola, el pit, la panxa.
- Repetirem aquesta sensació al llarg de 3 minuts.
- De mica en mica ens anirem fixant en cada part del cos (la professora o el professor va esmentant de baix a dalt des dels peus fins al cap les parts del cos, amb molta calma), notarem com es va deixant anar, com pesa.

- Després, de mica en mica, un cop ben relaxats/des, anirem obrint els ulls i prendrem contacte amb el món que ens envolta.

Ens adonem que, en casos de tensió i fins i tot de frustració, aquesta tècnica ens pot servir per controlar les nostres reaccions primàries?

Podríem provar de relaxar-nos d'una altra manera. Ulls tancats, sentirem una dutxa que ens cau (com la dutxa d'aigua que prenem cada dia), però és una dutxa que ens penetra per dins i ens neteja interiorment, des del cap... fins al coll, el pit... la panxa... les cames... els peus. Al final (l'exercici no dura més de 5 minuts) ens sentim un xic més nets/netes, sense «nusos» al cor, sense tensions...

Materials

- Una aula insonoritzada o aïllada (per exemple, el gimnàs).
- Rotllos de cartó dur (com els que hi ha a l'interior de rotlles de paper d'embalar). Es poden embolicar amb goma-escuma o amb un material que els faci incapaços de fer mal en cas d'un ús inadequat.
- Matalassos (com els que es fan servir a les classes d'Educació Física).
- Música relaxant per a la meditació.

Opcionalment, es pot visionar un fragment del film *Cabaret*, aquell en què Liza Minelli es posa sota un pont i quan passa el tren comença a cridar.



Assertivitat, agressivitat i violència



Assertivitat, agressivitat i violència

Presentació

Partim de recordar i reviure (representant-les dramàticament) situacions en què sentim que el nostre entorn ens dificulta l'expressió de les nostres necessitats i sentiments. Estudiem casos de situacions semblants i analitzem de quina forma hom pot respondre-hi expressant-nos de forma assertiva, de forma no violenta però tampoc reprimida. Al final fem exercicis de llenguatge assertiu i una revisió personal amb conclusions.

Objectius

- Assolir un autoconeixement, sabent el que un/a vol realment.
 - Distingir entre desitjos i necessitats.
 - Aprendre a expressar les necessitats pròpies de forma assertiva, i sense ferir innecessàriament les altres persones.
 - Interpretar la castració com a renúncia a l'expressió de les nostres necessitats i que ens impedeix créixer.
 - Interpretar la violència com una incapacitat d'expressió de les necessitats pròpies de forma assertiva.
 - Practicar l'escolta activa i oberta, partint de la base que l'altra persona ens pot aportar moltes coses i que en podem aprendre o almenys canviar el nostre punt de vista inicial.
- Entendre els conceptes de desig, necessitat bàsica, assertivitat, violència, repressió...

Proposta d'activitats

Teniu en compte aquestes orientacions per fer l'activitat:

- És important buscar la col·laboració i la complicitat de l'alumnat.

- Mantenir en tot moment una actitud de respecte i serietat per part de tothom, per tal que en les reflexions tot l'alumnat pugui expressar el que està sentint de manera oberta.
- El professorat ha d'estar preparat per gestionar les situacions que puguin sortir (pors, inseguretats, plors, rebuigs...).
- És també interessant que la professora o el professor faci palesa la utilitat de tots els exercicis, la seva aplicabilitat a la vida diària, i fins i tot podria explicar algun cas personal. Com sovint defugim els conflictes per por i acceptem coses que no ens venen de gust i com altres cops plantem cara de forma violenta i després ens en penedim.

a) Activitats de conscienciació

1. El professorat presentarà l'activitat, explicant que de vegades fem coses a contracor, que no ens agrada fer, i que les fem per no atrevir-nos a dir NO en el moment precís o, inversament, deixar de fer coses que sí que ens agradaria fer per pressió del grup.

Preguntar a l'alumnat si recorden algun moment de la seva vida en què senten que haurien d'haver dit NO o posar límits i no ho han fet.

2. A) Treball a partir dels casos: Si de la pregunta anterior surten històries que caldria analitzar, es faran servir aquestes. Si no en surt cap d'interessant, es farà amb la història de na Cristina (a l'annex): es reparteix una fotocòpia de la història, i es llegeix.

Tot seguit, en grups de quatre persones (intentant que a cada grup el nombre de nois i noies estigui equilibrat), s'analitzarà.

L'objectiu fonamental de l'activitat és que l'alumnat aprengui a distingir entre desitjos i necessitats. És a dir, que sovint, a sota de desitjos momentanis, el que realment estem manifestant són necessitats més profundes.

En el cas de na Cristina, per sota de les ganes de sortir o no amb en Pere, hi ha la necessitat de sentir-se lliure. Però també de ser acceptada per en Bernat i pel grup. Al mateix temps, de sentir-se atractiva i de tenir un camp més ampli d'amistats. Per tant, tenim necessitats contradictòries, però la necessitat de llibertat ha de ser predominant.

Per la part de la colla de na Cristina, està la necessitat de sentir-se formant part d'un grup i la solidaritat. En aquest cas, la solidaritat amb en Bernat per part dels nois del grup, que el defensen quan vol controlar na Cristina i el reforcen en la seva gelosia. Molt sovint (i aquí sembla ser el cas) els grups es fan homogenis, no admetent diferències internes, perquè cada un dels seus membres és dèbil, des del moment en què han de renunciar a ser autèntics per entrar-hi. Aquesta por a la persona diferent és, doncs, en el fons, una mostra de feblesa. A més, molts grups tendeixen a tancar-se, com sembla que pot passar aquí.

Però, a més, aquí hi ha una concepció errònia de l'amor com a possessió, del qual deriva la necessitat de controlar els moviments de l'altre. Una concepció que porta a la anul·lació de la voluntat de ser lliure de la noia. En Bernat se sent insegur. Si no, no voldria controlar-la. Aquesta inseguretat és un senyal de feblesa, de manca de confiança en si mateix i en ella. Si l'amor no es basa en la confiança, no és amor!

2. B) La darrera part de l'anàlisi a partir de la història de na Cristina consisteix a imaginar el diàleg que hauria d'haver-hi entre ella, en Bernat i la gent de la colla.

Es tracta, doncs, que l'alumnat arribi a una solució de consens on el grup accepti la necessitat (i el dret) de na Cristina a ser lliure i sortir amb qui vulgui (almenys mentre ella no decideixi el contrari).

Un procés semblant seria el que caldria seguir a partir de qualsevol altra història que hagués aparegut a la fase anterior.

Per si de cas no se'ls acudeixen idees de com solucionar el conflicte de na Cristina, podem presentar-los-hi aquesta:

Ella té una conversa amb el Bernat dient-li: mira, jo em trobo bé amb tu, però vull ser lliure i sortir amb qui vulgui. No t'hi has de ficar per res del món. I també vull seguir amb la colla, però també tinc dret a tenir altres amistats fora de la colla. No us hi heu de ficar. Jo faré la meva i m'heu d'acceptar com soc.

3. Tot seguit es farà la lectura de la història d'en Pau. Es tracta d'un tipus de conflicte freqüent, que es basa en els comentaris sobre l'aparença física de les noies o dels nois. Té a veure també amb la pressió del grup.

Farem un treball semblant al fet amb la història de na Cristina. Aquí volem que quedi clar que en Pau no vol barallar-se en principi. Però que hi ha un seguit de pressions de grup que diuen que cal respondre de manera violenta com a mostra de valentia i de virilitat. Per sota de la decisió de barallar-se hi ha la necessitat de ser reconegut i acceptat.

De l'altra banda, cal fer-los veure que les persones que l'insulten en realitat són covards, que algun problema d'autoestima deuen tenir si necessiten ficar-se amb un altre amb una cosa que, a més, no depèn d'ell, sinó que li ve donada (com ho és una taca de la pell).

Per si de cas no se'ls acudeixen idees de com solucionar el conflicte d'en Pau, podem presentar-los-hi aquesta:

Hi hauria diverses alternatives: fer servir el mecanisme de mediació del centre (si n'hi ha) o similar; una altra alternativa és acceptar que té una taca a la cara i exhibir-la, rient-se'n en públic i desmuntant així la base dels insults dels altres; fer-los posar en el lloc de l'atacat, tot dient allò d'«imagina't que a tu et diguessin que...», etc.

4. Per últim, és interessant analitzar els dos conflictes des del punt de vista del gènere: com s'hauria plantejat si en comptes de ser una noia hagués estat un noi, o a l'inrevés? En què són diferents les reaccions i les necessitats de nois i de noies? Com es plantegen i es resolen els conflictes entre nois? I entre noies?

b) Activitats de recerca d'alternatives

5. Es tractarà ara de donar forma i cos al que hem treballat. Posar-nos en el cos de na Cristina o d'en Pau. En el cas que al començament hagués aparegut una altra història, seria aquesta la que es representaria, a criteri de la professora o professor.

Es tracta de posar una noia que faci de Cristina. Davant seu es col·loquen 5 companys i companyes que representaran el paper de la seva colla. Un d'ells seria el seu xicot, en Bernat. Na Cristina ha de parlar-los com ho hauria de fer segons l'exercici anterior.

En aquest punt és molt important fer-los reflexionar sobre el llenguatge: com es diuen les coses. El professorat ha d'insistir en el fet que na Cristina ha de parlar en primera persona, des d'una mateixa, defugint al màxim els judicis d'intenció vers les altres persones. I evitant també les autoinculpacions i les disculpes no procedents. Cal que na Cristina reaccioni, faci alguna cosa, però ho faci sense demanar perdó per fer-lo, amb el cap alt, tot i que sense insolència. Aquí està el punt: trobar una manera personal de parlar, sense culpabilitzar ni culpabilitzar-se, però sense prepotència ni insolència. I si pot ser amb humor, millor.

El mateix podríem aplicar-ho al llenguatge no verbal: quan parla, na Cristina ho fa dreta, amb postura decidida, mirant als ulls els seus col·legues, sense cridar però amb veu alta i clara.

6. Repetirem el mateix procediment amb el segon cas, en què ara canviem una noia per un noi. Aquí podríem (a criteri del professorat) representar la situació que es crearia si en Pau i els seus amics tornessin a plantar cara de forma violenta: s'ha solucionat d'alguna manera?, com s'ha sentit ell després d'utilitzar la violència (potser ha deixat anar l'agressivitat, però la ràbia continua), si es penedeix ara de com ha actuat...

7. Ara, en canvi, representem la resposta que en Pau hauria hagut de fer, segons l'exercici anterior. Aquí valen també les recomanacions fetes per al cas de na Cristina: parlar en primera persona, evitant al màxim els judicis sobre les altres persones...; postura decidida, mirant als ulls dels interlocutors...

Caldria pensar i debatre ara si la solució violenta no és un reconeixement d'incapacitat de dir les coses de manera assertiva, de fer-se entendre.

c) Activitats de transformació

8. Fer i escriure frases assertives: la fase final consisteix a ser conscient de la nostra forma de parlar i intentar començar a canviar-la per una forma assertiva i decidida de parlar. Ja ho hem començat a fer oralment a les representacions anteriors; ara ho refermarem.

No es tracta tan sols de fer l'exercici mecànicament, sinó de copsar-ne el significat profund.

9. Al final se'ls proposa que facin murals amb frases assertives i que els enganxin a les aules i als passadissos del centre.

EXEMPLE

EN COMPTES DE...	PODEM DIR...
Ets un... per haver-me dit això!	Em sento... pel que m'has dit.
Ets un malparit pel que m'has fet!	M'has fet sentir... Has pensat que em feies mal quan m'ho deies?
(silenci amb ràbia)	Pensaré en el que em dius, però ara per ara, no ho veig clar.
(cop de puny)	???
(barrar el pas)	???
(mirar a terra)	???
Ets un...!	Sí, tinc una taca a la cara, vols mirar-la més de prop?
Sempre arribes tard!	T'he estat esperant una estona. Què t'ha passat?
Ets un gallina si no et baralles amb mi!	???

10. Com a conclusió, estaria bé que l'alumnat, de manera individual, intenti resumir per escrit i de forma individual les seves sensacions en fer aquestes activitats: com s'han sentit i quines reflexions els han suggerit les accions.

Que expliquin també alguna història seva en què han hagut d'expressar les seves idees o punts de vista davant de l'amenaça d'una altra persona o dins d'un ambient que consideraven hostils; com ho han fet i com veuen ara que ho haurien d'haver fet, aprofitant l'exercici d'expressions assertives i el material que s'ha fet servir per fer els murals.

També es poden escriure una carta amb un seguit de propòsits concrets (en aquest cas, de confiança pròpia, decisió, saber reconèixer què necessites i saber-lo expressar sense ferir). El professorat la recollirà en sobre tancat (evidentment sense llegir-la) i se la retornarà passat un temps. Així podrà comprovar fins a quin punt ha estat perseverant i ha assolit alguns dels propòsits que s'havia proposat.

Materials

Una sala o aula amb prou espai perquè les cadires es puguin desplaçar lliurement.

Fotocòpies de les històries de na Cristina i d'en Pau, disponibles en els annexos.

Annexos

Història de na Cristina

Na Cristina té ara 14 anys i fa 3r d'ESO. Des de fa dos anys surt els caps de setmana amb un grup de companys de classe (i també amb gent de fora de l'Institut). Surten a passejar, al cinema, a la platja i, de tant en tant, a una discoteca. No fins massa tard, perquè la família de na Cristina no li deixa.

Na Cristina surt amb el Bernat, un noi de la colla, que li agrada. Però al gimnàs ha conegut un altre noi, en Pere, que l'ha acompanyat a casa un parell de cops. És molt agradable i se sent molt bé amb ell. Però en Pere no forma part del grup.

En Bernat no veu amb bons ulls que na Cristina es vegi amb en Pere. L'hi prohibeix. Fins i tot algun cop l'ha anat a esperar a la sortida del gimnàs per evitar que es vegi amb en Pere. La gent del grup, sobretot els amics d'en Bernat, també li diuen que no sigui beneïta i que faci cas a en Bernat.

Ella no sap què fer. D'una banda, ella vol seguir sent amiga de la colla, vol seguir sortint amb en Bernat, el seu xicot, però no entén perquè ha de deixar de xerrar amb en Pere. En Bernat li agrada i sent que potser la deixarà si no fa el que ell vol. A més, té por de perdre el grup. Potser el que li caldria fer seria acceptar el que li diuen.

Avui ha anat al gimnàs i, en sortir, ha posat a en Pere una excusa perquè no l'acompanyi...

Història d'en Pau

En Pau és un noi de 14 anys, de 3r d'ESO. Des de petit que té una taca fosca a la cara. Per això alguns dels seus companys li diuen «Cara-cremada». A ell això no li fa cap gràcia.

L'altre dia, en sortir de classe, en Marc, n'Hèctor, en Marçal i n'Edgar es van començar a ficar amb ell. Llavors ell va començar a respondre'ls, de primer insultant-los també. Més tard, la baralla es va escalfar i varen començar a pegar-se. Ell sentia que si no els plantava cara d'aquesta manera li dirien que era un gallina, li ho seguirien fent i que calia d'una vegada per totes d'acabar-ho.

La baralla va acabar malament: com que eren quatre i ell només un, el van apallissar a base de bé. A sobre, ell va quedar molt dolgut, perquè va pensar que ara s'hi tornarien encara amb més força. Va pensar a deixar-ho córrer, però després va pensar que seria vist com a covard. O potser el que caldria fer era aplegar un grup dels seus amics i esperar-los a la sortida per donar-los un bon escarment?



Poder, privilegis i estils de lideratge



Poder, privilegis i estils de lideratge

Presentació

A partir de la lectura d'un text sobre una cultura no patriarcal (el poble de Juchitán de Mèxic), on les dones prenen les decisions de forma consensuada en un Consell de Dones, les noies de la classe formen també un Consell de Noies i prenen decisions que afecten la vida de la classe (i fins i tot del centre). Es debat posteriorment les decisions preses i com s'han sentit els nois i les noies.

Objectius

- Recollir informació sobre altres societats actuals no patriarcals o en certa manera matriarcals.
- Imaginar sobre aquests exemples com podria ser la vida a la nostra societat si el poder estigués en mans de dones.
- Relativitzar els nostres costums i la nostra cultura a la llum d'aquestes reflexions. Uns altres mons són possibles i de fet ja existeixen.
- Per als nois, deixar-se de sentir el centre de les decisions i admetre un paper secundari, com els exemples que els presentarem i per a les noies, prendre el protagonisme de les decisions i conèixer l'exemple d'altres comunitats de dones que governen en altres cultures.
- Per als dos grups, connectar amb els propis desitjos i saber expressar-los amb llibertat i sense embuts.
- A les discussions de grup, saber respectar el torn de paraules, sintetitzar i consensuar les decisions preses i expressar-les de forma convincent.
- Entendre els conceptes de privilegi, patriarcat, matriarcat, d'ètnia (aplicada als pobles indígenes de Mèxic i altres) i d'estructura familiar (família nuclear, extensa, monoparental).

Proposta d'activitats

a) Activitats de conscienciació

1. El professorat explicarà breument, al començament de l'activitat, què es pretén, segons els objectius enumerats més amunt. També hauria d'explicar els conceptes de privilegi, matriarcat, patriarcat i l'origen del patriarcat.

2. Primerament, treballarem el concepte de privilegi. Es proposen dues alternatives:

- La primera consisteix a passar el vídeo [La carrera del privilegio](#) de YouTube, en què un professor organitza una carrera amb un premi de 100 dòlars al guanyador per fer evident al seu alumnat com els privilegis influeixen positivament o negativament en les oportunitats i avantatges que té cada persona. Després del visionat, es farà un debat amb aquestes preguntes:

- Éreu conscients que hi ha persones amb més privilegis que altres, i que els permet avançar més o menys a la societat?
- Creieu que és just?
- Al final del vídeo el professor diu que si tots sortissin de la mateixa línia, els qui tenen menys privilegis guanyarien la carrera amb diferència. Creieu que pot ser cert? Per què?
- Penseu que el fet d'haver nascut home o dona és un privilegi?
- Actualment, els homes i les dones sortirien de la mateixa línia?
- Quins privilegis creieu que tenen els homes respecte a les dones?
- I què passaria amb els gèneres no normatius? De quina línia sortirien?

3.- La segona alternativa (abans de passar el vídeo), i perquè sigui més vivencial, es pot organitzar la carrera amb l'alumnat, amb consignes per avançar dues passes que siguin similars al vídeo o adaptant-les a la realitat i edat del grup-classe. Per exemple, noi o noia, pares junts o separats, família monoparental, família amb poder econòmic i/o influents o pobre i depenent, d'altra raça o religió, amb una discapacitat...). Al final es farà un debat similar a la proposta anterior, 3. Tot seguit, es llegiran per torns, els extractes del text sobre «Les poderoses dones de Juchitán» als annexos (es pot trobar el material sencer en línia als Materials). El professorat també pot projectar les fotografies i el vídeo de les protagonistes de la història, que es poden trobar a: <https://matriarcados.com/comunidad-juchitecas/>

En el mapa de Mèxic cal indicar on està Juchitán.

b) Activitats de recerca d'alternatives

4. a) Tot seguit, es tracta de separar **les noies**, que es reuniran a part. Seran com una mena de Consell de Noies i podran prendre decisions i proposar mesures que s'aplicaran durant la resta de la classe.

ORIENTACIÓ:

Us reunireu a part dels nois i, com la mestra Rogelia, penseu en deu mesures o decisions que, al vostre entendre, us farien més felices i també als del vostre voltant:

- **5 mesures que millorin al vostre entendre la convivència a la classe.**
- **3 mesures que millorin les vostres relacions al Centre (pati, passadissos, normes...).**
- **2 mesures que millorin la situació amb les amistats, les vostres famílies.**

Les mesures han de ser les més concretes possible.

El Consell de Noies farà, per tant, de forma consensuada, un llistat de mesures a prendre. Amb l'acord del professorat, aquestes mesures seran presentades a la resta de la classe (els nois).

4. b) **Els nois**, mentrestant, es reuniran en grup a part (mentre delibera el Consell de Noies) i parlaran de com s'han sentit escoltant la història de les dones de Juchitán. Vegeu la proposta als annexos.

En principi no s'espera que de moment facin cap proposta ni decisió i que acceptin les preses per les noies (almenys durant la resta de la classe).

5. La presentació de les mesures proposades pel Consell de Noies es farà solemnement: és a dir, col·locant-se les noies al davant, assegudes entorn d'una taula i amb una portaveu que prengui la paraula (pot ser rotativa).

Tanmateix, el professorat indicarà als nois que poden demanar aclariments, dialogar i replicar les propostes del Consell de Noies, per tal d'intentar-les convèncer pel que fa a algun aspecte de les seves propostes.

Un cop presentades —i rectificades si és el cas— les propostes passaran a ser decisions.

Si les mesures són aprovades per majoria, seran aplicables almenys durant la resta de la classe o la resta del dia o de la setmana.

6. Les mesures (al voltant de 10, com una mena de decàleg) seran escrites en murals, penjades a les aules i al vestíbul del centre.

c) Activitats de recerca d'alternatives

7. Per grups (poden ser mixtos) es presentarà a l'alumnat una proposta de treball sobre altres cultures no patriarcals. Amb els resultats es farà una exposició de fotografies, textos i, si és

possible, objectes materials d'aquestes cultures. La presentació podrà fer-se en PowerPoint o similar. O bé en forma de festa de la diversitat al centre, amb diferents parades.

8. Al final es fa una lectura d'un text d'Eduardo Galeano (als annexos), i es comenta.

9. Cada alumne/a expressarà les seves impressions, sensacions i reflexions a les seves Conclusions:

Ara has d'escriure la teva experiència, de manera individual, no tant explicant què has fet, sinó de forma vivencial i personal:

- Quines idees o activitats t'han impactat més?
- De quines coses t'has fet més conscient ara que abans?
- Quines actituds o valors penses canviar a partir d'ara, després de l'activitat?

(Es poden gravar en vídeo les escenes, per després fer-ne un muntatge que es pugui debatre a classe).

Es planteja la possibilitat de tornar a fer aquesta activitat de tant en tant (per exemple, un cop al trimestre) i anar avaluant el compliment de les decisions preses.

Materials

Llibre *Matriarcats* d'Anna Boyé:

Boyé, Anna. (2006), *Matriarcats, Matriarcados, Matriarchies*. Ajuntament de Barcelona.

Aquest material es pot trobar al web:

Textos: «Les poderoses dones de Juchitán» i altres que es poden trobar a:

<https://matriarcados.com/portfolio-item/matriarcats-matriarcados-matriarchies/>

(es poden visualitzar i descarregar com a PDF si cal).

Imatges de «Les poderoses dones de Juchitán»:

<https://matriarcados.com/comunidad-juchitecas/>

Llibre *Patatas arriba. La escuela del mundo al revés* d'Eduardo Galeano:

Galeano, Eduardo. *Patatas arriba. La escuela del mundo al revés* (Editorial S. XXI, 1998).

Mapa de Mèxic.

Projector d'imatges o canó.

Material de consulta

Llibres d'antropologia per consultar. Per exemple, *México indígena* de Lucio Mendieta y Núñez (Ed. Porrúa, 1986) o similar. Informació sobre els grups indígenes mexicans o d'altres llocs del món. O la informació sobre els «machi weye» de Xile que apareix a <http://www.mapuche.info/mapuint/baciga030300.pdf>

Annexos

Les poderoses dones de Juchitan

A Juchitán, al Sud de Mèxic, a l'istme de Tehuantepec, el comerç i els negocis estan en mans de les dones, índies zapotèques, que controlen la vida econòmica de la ciutat. Posseeixen vestits artesanals costosos i joies d'or que hereten de mares a filles. Són reconegudes arreu de Mèxic per la seva intel·ligència, valentia, habilitat i audàcia. Aquí els homes amb prou feines destaquen. No obstant això, a Juchitán conviuen sota un mateix sostre un matriarcat i un patriarcat.

«Les juchiteques —explica na Juanita des del centre de la rotllana de dones que preparen la molta— estirem els diners com un xiclet, les nostres mares ens ho ensenyen. A més a més, treballem més que els homes i tenim cura dels diners, mentre que ells se'n van de dret a gastar-los a la cantina». Na Juanita mai no va tenir disputes amb el seu difunt marit. «La festa que preparem és per recordar que na Juanita, com a vídua, no està sola, perquè les dones d'aquesta terra som molt solidàries. L'honor i el prestigi es mesuren a través de la disposició per col·laborar amb els altres» —explica na Dàlia³—.

Na Juanita regenta «El Calvario», una important botiga de cristalleria i artesanies del centre. Va heretar el negoci de la seva mare i com ella diu «Les dones som lluitadores, ardents i airoses. I l'home no és que sigui dèbil, és més aviat pacífic».

Na Norma Juárez ³ hi està d'acord. El seu marit és comptable, i no la deixava treballar. «Així que un dia li vaig dir: Pels meus pebrots que me'n vaig a vendre antojitos i empanades!. Va estar vivint amb una altra dona i els meus fills l'hi van perdonar, però jo no. Ell mateix va matar l'afecte». Ara ella es dedica a la costura i guanya més diners que el seu marit. «I és que som més decidides. Els homes mai no intervenen en les baralles i les disputes, es queden mirant sense saber què fer. I sempre ha de ser la muller qui dona la cara».

A la ciutat viuen 78.493 habitants. Les dones gaudeixen d'un poder i d'una independència insòlites en una cultura patriarcal com la mexicana.

Les Juchiteques arriben amb els seus vestits d'artesanía, que renoven cada any. En entrar dispositen en mà de la Majordoma (com s'anomena l'organitzadora de l'esdeveniment) l'almoina o contribució. Llavors es reparteix l'amanida de gambeta, els chiles farcits i els tamalitos i se serveix la cervesa.

Els homes s'asseuen al darrere, a les últimes files. Aquestes celebracions permeten que es realitzi una distribució constant de la riquesa. Per això, de les comerciants més riques s'espera una contribució més gran. D'aquesta manera s'estableix una xarxa d'ajuda mútua i de suport.

La mestra Rogelia camina orgullosa: porta el vestit de gala. El 1989 fou elegida Síndica Municipal. «Vaig voler treballar pel reconeixement de les dones a la política, perquè poguessin arribar als càrrecs on es prenen les decisions». Per aturar la violència de gènere, va promoure la construcció de cases d'acollida en cinc municipis. «Perquè de vegades l'home beu, es posa violent i es produeixen maltractaments. Per això és necessari que elles coneguin els seus drets». El marit és enginyer civil i té clara consciència de la superioritat de la seva esposa. «Jo sempre he admirat la intel·ligència femenina per sobre de la masculina». El prestigi es basa en la reciprocitat i la confiança entre dones.

La Cecília Santiago treballa venent menjar des de fa 24 anys. «La meua mare em va ensenyar a cuinar. Ella preparava tortitas. Em va ensenyar a brodar el vestit regional, a cuidar-me a ser independent. La figura de les mares és fonamental, perquè són elles les que transmeten la valentia i l'habilitat en els negocis, que són tan necessàries per defensar-se en la vida».

Adaptació i extractes del llibre *Matriarcats*, d'Anna Boyé (Ajuntament de Barcelona, 2008).

REUNIÓ DE NOIS

- Els nois, mentrestant, comentaran aquestes frases del text:
 - (les dones) «treballem més que els homes i tenim cura dels diners, mentre que ells se'n van de dret a gastar-los a la cantina».
 - (el marit) «no la deixava treballar».
 - «Els homes mai no intervenen en les baralles i les disputes, es queden mirant sense saber què fer. I sempre ha de ser la muller qui dona la cara».
 - «de vegades l'home beu, es posa violent i es produeixen maltractaments. Per això és necessari que elles coneguin els seus drets».
 - «l'home no és que sigui dèbil, és més aviat pacífic».
- Creieu que, entre nosaltres, les dones podrien dir frases semblants? Quan i per què?
- Sabíeu que hi havia societats matriarcals on les dones tenen molt poder? Com us heu sentit escoltant els relats de les dones de Juchitán?
- Com us heu sentit veient el paper secundari dels homes en aquesta societat? Aquí és diferent?
- Si les dones manen, ho fan diferent que els homes? Si les dones manessin, què creieu que farien? (comproveu més tard si l'heu encertada quan elles expliquin què han decidit).
- Què us sembla el tracte que fan als transsexuals a Juchitán?

Text d'Eduardo Galeano: Patas arriba (1988)

Si Eva hubiese escrito la Biblia, ¿cómo sería la primera noche de amor del género humano? Eva hubiera empezado por aclarar que ella no nació de ninguna costilla, ni conoció a ninguna serpiente, ni ofrecido manzanas a nadie, y que Dios nunca le dijo que parirás con dolor y que tu marido te dominará.

Que todas estas historias son puras mentiras que Adán contó a la prensa.



El vaixell de les relacions. Relacions igualitàries o tòxiques?



El vaixell de les relacions. Relacions igualitàries o tòxiques?

Presentació

L'adolescència és una mena de primavera per a molts joves. Es desvetlla l'interès per les persones que són de l'altre o del mateix sexe. S'estableixen les primeres relacions de parella i s'experimenta amb l'amor. Per a molts joves els referents de relacions que tenen són els que apareixen a les sèries, pel·lícules o als *reality shows* de la televisió. En moltes ocasions l'amor entre els adolescents se sustenta en els mites de l'amor romàntic que alimenten relacions tòxiques en què són presents la gelosia, el control, la falta de respecte i fins i tot la violència.

Aquesta unitat té una única activitat inicialment desenvolupada en un projecte europeu amb el nom de *RelationShip*, amb l'objectiu de reflexionar sobre què està permès i què no en les relacions de parella i de conscienciar sobre els límits i el consentiment.

En aquesta ocasió la unitat no està dividida en tres activitats, com la resta d'unitats, atès que en l'activitat que presentem ja hi ha activitats de conscienciació, d'alternatives i de transformació.

Objectius

- Reflexionar sobre els desitjos i sentiments en les relacions de parella.
- Conscienciar sobre els límits propis i dels altres i la necessitat de respectar-los. Fer-se una idea de les relacions igualitàries enfront de les relacions tòxiques.

Proposta d'activitats

Primera fase de l'activitat

1. El grup es divideix en petits grups de 4 o 5 persones. Es poden barrejar nois i noies o fer grups no mixtos. Les dues formes són interessants per a la reflexió de l'activitat. Cada grup ha de dibuixar conjuntament, en una cartolina blanca, un gran vaixell. Poden dibuixar-lo com vulguin, però a la cartolina cal que hi hagi espai per dibuixar altres elements.

La consigna és que el vaixell significa la relació, tot allò que va bé en una relació. També han de dibuixar un iceberg, que representa els aspectes negatius, les violències visibles i invisibles que pot haver-hi en una relació. Igualment poden dibuixar altres elements que signifiquin riscos (per exemple, taurons, pops, etc.) en una relació o bé aspectes que ajudin al fet que la relació funcioni bé (per exemple, un sol, una illa, un tresor al fons del mar, etc.).

La idea és que cada grup dibuixi en la cartolina aquells elements que poden trobar en el mar que siguin bons o dolents en una relació de parella. El grup estableix les seves pròpies metàfores i significats que després explicarà a la resta de grups.

Aquesta fase pot durar entre 15 i 20 minuts. És important animar els grups que incorporin el màxim d'elements. Idealment, els proporcionarem entre 3 o 4 retoladors de colors perquè el dibuix sigui el més atractiu possible.

Segona fase de l'activitat

2. A cada grup es dona un sobre tancat on prèviament s'han retallat les frases que corresponen a diferents situacions de parella (vegeu l'annex). També donem a cada grup una cola de barra tipus Pritt (o similar). La consigna és anar llegint cada una de les situacions de parella que hi ha al sobre i decidir amb el grup en quin lloc del vaixell la posaran. Si són situacions bones per a la relació, llavors la posarem a dins del vaixell, ja que són situacions que contribueixen que la relació navegui feliçment pels mars. També si són situacions especialment bones les poden col·locar a diferents llocs del vaixell, com ara el timó, el motor o l'àncora. El grup anirà construint les seves pròpies metàfores amb les situacions i els objectes dibuixats a la cartolina. També poden enganxar la situació en altres elements que ells o elles hagin considerat especialment positius, com el sol, una gavina, un dofí, etc.

Potser hi ha situacions en el sobre que són perilloses per a la relació i poden fer que el vaixell de les relacions s'enfonsi. Llavors aquestes situacions les enganxaran fora del vaixell en els elements que han identificat com a perillosos. És a dir, l'iceberg, els taurons, els pops, els monstres marins, etc. Tal vegada hi ha situacions que són confuses o sobre les quals el grup no es posa d'acord. Llavors buscarem elements més ambigus, com ara flotadors, illes, submarins, núvols, etc.

A mesura que vagin llegint les situacions poden incorporar altres dibuixos que potser no han considerat al començament. Per ventura hi ha situacions positives o negatives que no apareixen en el sobre. Llavors el grup té tota la llibertat per escriure noves situacions i enganxar-les en el dibuix.

Aquesta fase pot durar entre 20 i 30 minuts. El temps dependrà del nombre de situacions que volem incorporar i de l'estona que triguin a debatre. Tampoc cal que enganxin totes les situacions. Podem decidir acabar aquesta fase quan la majoria dels grups ho hagin fet.

És important que la persona dinamitzadora es passegi pels diferents grups, escoltant i fins i tot participant en els debats que tenen per decidir on col·locar les diferents situacions en el dibuix.

Tercera fase de l'activitat

3. Cada grup exposa a la resta el seu dibuix, les metàfores que ha construït i algunes de les situacions que ha enganxat. Les més significatives de les relacions igualitàries i les que representin les relacions tòxiques.

Un cop finalitzada l'exposició de tots els grups podem fer una reflexió conjunta sobre les situacions que impulsen positivament una relació, el bon tracte, les situacions tòxiques i negatives i les que són ambigües.

Aquesta fase pot durar entre 20 i 30 minuts.

Materials

Cartolines blanques, retoladors de colors, cola de barra tipus Pritt (o similar), cel·lo.

Annex

A continuació afegim una sèrie de situacions que es poden donar en les relacions de parella. En podem incorporar d'altres si ho creiem oportú. Retallarem cada situació i les ficarem en un sobre. Cada grup ha de tenir un sobre amb les situacions retallades

A continuació afegim una sèrie de situacions que es poden donar en les relacions de parella. En podem incorporar d'altres si ho creiem oportú. Retallarem cada situació i les ficarem en un sobre. Cada grup ha de tenir un sobre amb les situacions retallades

L'altra persona de vegades t'insulta quan està borratxa.	L'altra persona vol saber sempre on ets, quan no esteu junts.	L'altra persona no et presenta els amics.	L'altra persona no et presenta la família.	L'altra persona et convenç de tenir relacions sexuals quan no vols.
Decidiu junts què feu en el vostre temps lliure.	Passa tant de temps amb l'altra persona, que no té temps per a altres coses, aficions i/o persones.	Confieu l'un en l'altre i us sentiu còmodes.	L'altra persona sempre vol saber on ets sempre que no us veieu.	Quan l'altra persona està borratxa, de vegades fa un petó a altres persones.
L'altra persona et diu estúpid quan esteu discutint.	Pots parlar de tot amb l'altra persona.	L'altra persona no vol/permets que vagis a les festes sol, perquè això li fa sentir gelosia.	Quan no contestes al telèfon, l'altra persona et truca moltes vegades fins que finalment li respons.	Quan l'altra persona s'enfada, de vegades, destrueix coses.
Quan esteu discutint, de vegades l'altra persona amenaça de pegar-te.	Tu respectes les decisions de l'altra persona i ella respecta les teves.	En presència de l'altra persona et sents còmode i segur.	Fas coses, només per complaure l'altra persona.	Cadascú de vosaltres té espai lliure «per respirar» en la vostra relació.
De vegades l'altra persona t'escriu, fins a fer-te plorar de vegades.	Evites fer certes coses que podrien fer enfadar l'altra persona, només perquè tens por del seu enuig.	Quan discutiu, l'altra persona deixa de parlar-te.	L'altra persona no està interessada en els teus amics.	Pots expressar els teus sentiments, sense tenir por de la reacció de l'altra persona.

Tens temps per a tu i no sents que hakis de passar tot el temps junts.	L'altra persona llegeix el teu diari o els teus missatges personals.	De vegades l'altra persona et diu que no pot viure sense tu.	L'altra persona destrueix els teus objectes personals.	Quan aneu caminant pel carrer i somriu a algú, l'altra persona es posa gelosa.
Rieu junts i també podeu posar-vos seriosos amb l'altra persona.	La teva relació et proporciona amor, bellesa i fortalesa.	Quan dius que no vols tenir sexe, l'altra persona reacciona amb comprensió.	T'agrada compartir les teves emocions amb l'altra persona i t'agrada escoltar com se sent.	L'altra persona diu que faria qualsevol cosa per tu
De vegades us poseu dels nervis l'un a l'altre. L'altra persona sempre espera de tu que expressis de paraula els teus sentiments.	Quan busques la proximitat, l'altra persona et diu que ets «massa enganxosa».	De tant en tant quedes amb l'altra persona per tenir sexe, però a part d'això, no feu gaire coses junts.	L'altra persona vol introduir una tercera persona dins la relació.	L'altra persona et diu que t'estimarà sempre.
Junts, amb l'altra persona sou imparables.				

